

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Päihdeongelmaisen vanhemman ja hänen lapsensa kohtaaminen hoitotyössä

Minttu Eskelinen

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2016
Hoitotyön koulutusohjelma
Hoitotyön suuntautumisvaihtoehto

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Hoitotyön koulutusohjelma
Hoitotyön suuntautumisvaihtoehto

ESKELINEN, MINTTU:

Päihdeongelmaisen vanhemman ja hänen lapsensa kohtaaminen hoitotyössä

Opinnäytetyö 56 sivua, joista liitteitä 9 sivua
Huhtikuu 2016

Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää, miten työskennellä vanhemman ja lapsen kanssa, kun vanhemmalla on päihdeongelma. Opinnäytetyö pyrki vastaamaan kahteen tehtävään; miten sairaanhoitajan tulee kohdata päihdeongelmaisen vanhemman lapsi ja miten sairaanhoitajan tulee kohdata päihdeongelmainen vanhempi vanhemmuutta tukien?

Opinnäytetyön menetelmänä käytettiin kirjallisuuskatsausta. Aineiston keruu aloitettiin lokakuussa 2014 ja se kerättiin terveysalan tietokannoista rajattujen hakukriteerien avulla. Aineisto muodostui 22 julkaisusta. Aineiston analysointi toteutettiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Päihdeongelmaisen lapsen kohtaamisessa tärkeäksi asiaksi muodostui tilanteen lähestyminen lapsen näkökulmasta. Useat lapset toivovat aikuisten katsovan lasten perään ja huolen herätessä kysyvän siitä ja tarvittaessa puuttuvan asioihin. Lapset kokevat vanhempansa alkoholinkäytöstä häpeää ja leimautumista, jota on pyrittävä työntekijänä lieventämään. Päihdeongelmaisia vanhempia kohdattaessa vanhemmat on tärkeä saada näkemään tilanne lapsen silmin. Työntekijä toimii vanhemmalle tärkeänä informaation lähteenä hoitoon hakeutumiselle ja ohjaamiselle. Sekä vanhemman, että lapsen kanssa on mahdollista käyttää kohtaamisen tukena erilaisia työmenetelmiä. Kohtaamiseen kaivataan selkeitä ohjeita.

Tulokset vahvistivat, että lapsen ja vanhemman kohtaaminen on tärkeää silloin kun vanhempi käyttää päihteitä. Tutkimusten näkökulmasta näyttää siltä, että erityisesti päihteitä käyttävien isien näkökulma jää vähemmälle huomiolle. Jatkossa olisi hyvä äitien lisäksi huomioida myös isien näkökulma.

Asiasanat: päihteet, alkoholinkäyttö, vanhemmuus, lapsuus, kohtaaminen

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Nursing and Health Care
Option of Nursing

ESKELINEN, MINTTU:

Meeting a Child and his/her Parent with a Substance Abuse Problem in Nursing

Bachelor's thesis 56 pages, appendices 9 pages
April 2016

The purpose of this thesis was to collect information on how to work with parents with a substance abuse problem and their children in care work. The thesis aimed to answer to two questions; as a nurse, how to encounter a child whose parent has issues with a substance abuse and how to encounter the substance abusing parent as a nurse, supporting the parenthood at the same time?

The thesis is a literature review. The data were collected from online health care databases. The data were analyzed through qualitative content analysis.

These results suggest that it is important to approach the situation from the child's perspective. When an adult has a feeling that something is wrong in a family situation, children wish that the adult asks them about it and if necessary, intervene. It is important to reduce the child's feeling of a stigma that comes from the parents' substance abuse. An employee plays an important role by giving all kinds of information for parents and children. It is possible to use different kind of tools when encountering a parent or a child.

The findings suggest the importance of encountering a child and a parent when the parent has a substance abuse problem. It seems like viewpoints of fathers are less studied. In the future it would be beneficial to pay more attention to the viewpoints of fathers.

Key words: Substances, alcohol usage, parenthood, childhood, encounter

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	TARKOITUS, TEHTÄVÄT JA TAVOITE	7
3	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	8
3.1	Alkoholin väärinkäyttö	8
3.2	Päihderiippuvuus ja addiktio	8
3.3	Vanhemmuus	9
3.4	Vanhemman päihdeongelman vaikutus lapseen	9
3.5	Päihteitä käyttävän vanhemman vanhemmuuden tukeminen	10
4	MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT	11
4.1	Kirjallisuuskatsaus	11
4.1.1	Aineiston keruu	11
4.1.2	Sisällönanalyysi	12
5	TULOKSET	14
5.1	Päihdeongelmaisen vanhemman lapsen kohtaaminen sairaanhoitajana	14
5.1.1	Lapsen näkökulmasta lähestyminen.....	14
5.1.2	Herkkyys ja asioihin puuttuminen	15
5.1.3	Suorien kysymysten esittäminen.....	17
5.1.4	Lapsen kuuleminen	19
5.1.5	Leimautumisen ja häpeän tunteen lieventäminen	20
5.1.6	Luottamuksellisen ja turvallisen ilmapiirin luominen.....	21
5.1.7	Ajan antaminen lapselle	24
5.1.8	Informaation antaminen	26
5.1.9	Työmenetelmien käyttö.....	27
5.1.10	Voimavarojen huomioiminen.....	28
5.2	Päihdeongelmaisen vanhemman kohtaaminen sairaanhoitajana vanhemmuutta tukien.....	29
5.2.1	Lapsen näkökulmasta lähestyminen.....	29
5.2.2	Huolen puheeksi ottaminen ja alkoholin käytöstä keskustelu.....	30
5.2.3	Työmenetelmien käyttö.....	31
5.2.4	Luottamuksen kehittäminen	32
5.2.5	Informaation antaminen	33
5.2.6	Syylisyyden lieventäminen	34
5.2.7	Ajan antaminen vanhemmalle.....	35
5.2.8	Päihteettömyyden ja vanhemmuuden tukeminen	36
6	POHDINTA.....	38
6.1	Eettisyys ja luotettavuus	38

6.2 Yhteenveto	39
6.2.1 Päihdeongelmaisen vanhemman lapsen kohtaaminen sairaanhoitajana	39
6.2.2 Päihdeongelmaisen vanhemman kohtaaminen sairaanhoitajana vanhemmuutta tukien	41
6.3 Jatkotutkimusehdotukset.....	43
LÄHTEET	44
LIITTEET	48
Liite 1. Tiedonhaku	48
Liite 2. Aineisto	50
Liite 3. Esimerkki alaluokkien muodostumisesta.....	56

1 JOHDANTO

Hoitotyössä on tärkeää muistaa, että alkoholiongelmat ovat yleisiä (Alkoholiongelmaisen hoito: Käypähoito –suositus 2015). Työssä joutuu väistämättä kohtaamaan päihdeongelmaisten vanhempien lapsia (Itäpuisto & Taitto 2010, 20). Alkoholien yleistynyt käyttö yhteiskunnassa tuo mukanaan ongelmia sekä aikuisten että lasten terveydelle ja hyvinvoinnille (Salo 2009, 14). Lapsi kärsii vanhemman päihdeongelmasta (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011, 21). A-klinikkasäätien Lasinen lapsuus – väestökyselyn mukaan suomalaisista 23 % on kokenut lapsuudenkodissaan päihteiden liikakäyttöä (Roine, Ilva & Takala 2010, 11). Uusimman tiedon mukaan Suomessa vuonna 2015 jokaista yli 15-vuotiasta kohden käytettiin 100-prosenttista alkoholia 10,8 litraa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016).

Päihdeongelmista kärsivillä ihmisillä ja heidän lapsillaan on oikeus saada tukea. Ongelmallisesta päihteiden käytöstä avautuminen ja avun hakeminen voi olla päihdeongelmaiselle vaikeaa asiaan liitetyn negatiivisen leiman ja syyllistämisen vuoksi. (Solantaus 2010.) Jokainen on oikeutettu saamaan terveyden- ja sairaanhoitoa ilman syrjintää (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 1992). Lasten ja perheiden kanssa työskentelevien velvollisuuksiin kuuluu tukea vanhempia heidän lastensa kasvattamisessa ja tukea on pyrittävä tarjoamaan tarpeeksi aikaisessa vaiheessa. Tarpeen vaatiessa lapsen ja perheen ohjaaminen lastensuojelun piiriin on aiheellista. (Lastensuojelulaki 2007.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää miten työskennellä vanhemman ja hänen lapsensa kanssa, kun vanhemmalla on päihdeongelma. Aihe valikoitui sen ajankohtauuden ja mielenkiintoisuuden vuoksi. Sekä mielenterveys- että päihdehoitotyössä kohdataan asiakkaita, joilla on lapsia. Päihdeongelma voi vaikeuttaa vanhempana toimimista lapselle. Hoitajalla on tärkeää olla valmiudet tukea niin lasta kuin vanhempaa vanhemmuutta tukien.

2 TARKOITUS, TEHTÄVÄT JA TAVOITE

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää kirjallisuuskatsauksen avulla miten kohdata vanhempi ja lapsi, kun vanhemmalla on päihdeongelma.

Opinnäytetyön tehtävät:

1. Miten sairaanhoitajan tulee kohdata päihdeongelmaisen vanhemman lapsi?
2. Miten sairaanhoitajan tulee kohdata päihdeongelmainen vanhempi vanhemmuuttatukien?

Opinnäytetyön tavoite oli tuottaa tietoa päihdeongelmaisten vanhempien ja heidän lastensa kanssa työskentelystä. Henkilökohtainen tavoitteeni oli opinnäytetyön avulla oppia ja syventää tietämystäni ajankohtaisesta aiheesta.

3 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Keskeiset käsitteet opinnäytetyössä ovat alkoholin väärinkäyttö, päihderiippuvuus ja addiktio, vanhemmuus, vanhemman päihdeongelman vaikutus lapseen ja päihteitä käyttävän vanhemman vanhemmuuden tukeminen.

3.1 Alkoholin väärinkäyttö

Alkoholin väärinkäytölle on tyypillistä alkoholin toistuva käyttötapa, joka aiheuttaa henkilölle terveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia ja haittoja. Väärinkäytölle tyypillisiksi haitoiksi ja piirteiksi voi muodostua esimerkiksi henkilön itsensä loukkaaminen alkoholin alaisena, työvelvoitteiden laiminlyönti, lasten laiminlyönti, riidat puolison kanssa, rattijuoppous, tappelut tai muut lakia vastaavat rikokset. (Huttunen 2013.)

Alkoholin suurkulutuksen riskirajat ovat naiselle 5 ja miehelle 7 kerta-annosta. Viikossa nautitun alkoholin riskiraja naisella on 16 ja miehellä 24 annosta. (Seppä 2013.)

Alkoholin väärinkäyttö – diagnoosista puhuttaessa väärinkäyttö ei ole vielä nostanut henkilön sietokykyä eli toleranssia aineelle, eikä käytön lopettaminen aiheuta henkilölle krapulaa voimakkaampia vieroitusoireita. Väärinkäytöstä puhuttaessa henkilö useimmiten pystyy vielä lopettamaan juomisen niin haluttuaan, eikä se ole välttämättä päivittäistä. Pitkään jatkuva alkoholin väärinkäyttö ja suurkulutus lisäävät henkilön mahdollisuutta altistua useiden terveydellisten haittojen lisäksi alkoholiriippuvuudelle. (Huttunen 2013.)

3.2 Päihderiippuvuus ja addiktio

Päihderiippuvuus ja addiktio ajavat henkilön käyttämään päihteitä humalahakuisesti, jatkuvasti ja pakonomaisesti. Riippuvuudelle tyypillistä on mielihyvähakuisuus ja päihteiden käytön hallitsemattomuus. Päihderiippuvaisen henkilön elämä pyörii pääasiassa päihteen ympärillä. Addiktiosta puhuttaessa puhutaan jo vakavasta sairaustilasta, jossa henkilö ei yleensä itse pysty katkaisemaan päihteiden käyttöönsä. Addiktiossa jatkuva

juominen ja pitkäaikainen stressi ovat aiheuttaneet henkilön keskushermoston toiminnan muutoksen, joka korjaantuu, mikäli henkilö on raittiina 3-6 kuukautta. Kun keskushermoston toiminta on kerran muuttunut, henkilö altistuu helposti pakonomaiselle päihteidenkäytölle uudestaan, mikäli päihteidenkäyttö aloitetaan jälleen. (Huttunen 2013.)

3.3 Vanhemmuus

Vanhemmaksi tuleminen tuo mukanaan ison elämänmuutoksen. Vanhemmuus on isyyttä ja äitiyttä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto.) Vastuullinen vanhemmuus edellyttää vanhemman sitoutumista tehtäväänsä (Lindroos 2010). Vanhemmuuteen vaikuttaa henkilön persoona, elämäntilanne ja menneisyyden kokemukset omasta lapsuudesta (Lapin ensi- ja turvakoti ry). Vanhemmuus on ikään kuin roolimallina ja esikuvana toimimista lapselle ja sitä on mahdollista kehittää (Lindroos 2010).

Vanhemman tulee turvata lapsen kasvuolosuhteet ja antaa lapselle rakkautta, huolenpitoa ja hellyyttä. Myös lapsen iänmukaisten rajojen ja sääntöjen asettaminen kuuluu vanhemmuuteen (Mannerheimin lastensuojeluliitto). Lapsen rohkaisun, rajojen asettamisen ja rakkauden antamisen välillä tulee vallita tasapaino. Vanhemman toiminnan perusta on lapsen tarpeista lähtevää ja lapsen muuttuessa ja kasvaessa vanhemman tulee myös mukauttaa toimintaansa sen mukaan. Vanhemman tarjoama hyväksyvä ja turvallinen kasvuympäristö tukee lapsen kehitystä. (Lindroos 2010.)

Vanhemmuus herättää paljon erilaisia tunteita, onnistumisia ja haasteita lapsen kasvuvaiheitten mukaan. Hyvään vanhemmuuteen kuuluu omien tunteidensa tarkkailu ja hyväksyminen. Vanhemman on osattava elää myös omaa elämäänsä esimerkiksi harrastuksien parissa tai kavereita nähden. Itsestään huolta pitävä vanhempi pystyy antamaan lapselleen hyvän esimerkin. (Lapin ensi- ja turvakoti ry.)

3.4 Vanhemman päihdeongelman vaikutus lapseen

Lapset kärsivät vanhempiensa päihdeongelmista. Päihdeongelmien tiedetään olevan yleisin syy perheväkivaltaan ja lasten laiminlyötiin. Lapsen perustarpeet ravinnon, unen,

terveyden ja oppimisen suhteen voivat jäädä vanhemman päihdeongelman vuoksi tyydyttämättä. Lapset voivat kokea turvattomuutta, pelkoa, vihaa, surua ja häpeää. Nämä kielteiset tunteet voivat ajan kuluessa aiheuttaa lapselle mielenterveyden ongelmia ja heikkoa itsetuntoa. Sosiaaliset haitat ulottuvat perheen ulkopuolelle ja voivat ilmetä sosiaalisena eristäytyneisyytenä, ystävien vähäisyytenä tai koulukiusaamisena. Haastavimmissa tapauksissa lapsi joutuu kokemaan kotona fyysistä väkivaltaa, heitteille jättöä ja kaltoin kohtelua siinä määrin, että se uhkaa hänen terveyttään. Vanhemman päihdeongelma voi häiritä lapsen kehittymistä ja aiheuttaa häiriöitä kognitiivisessa ja emotionaalisessa kehityksessä. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2011, 21-22.)

3.5 Päihdeitä käyttävän vanhemman vanhemmuuden tukeminen

Vanhempi saattaa kokea syyllisyyttä ja häpeää päihdeongelmastaan tai sen vuoksi lapsiin kohdistuneesta kaltoin kohtelusta. Työntekijän on tärkeää huomioida nämä tunteet ja välittää vanhemmalle viesti, ettei hän ole yksin tunteidensa kanssa, eikä ainoa, joka kokee tämän tyyppisiä asioita. On tärkeää kartoittaa mennyttä tilannetta, mutta suunnata huomio pääasiassa tulevaisuuteen ja siellä piileviin mahdollisuuksiin. Koko perheen voimavaroihin keskittyminen tukee vanhempaa. (Mäkelä, Fagerström & Niskasaari 2009, 228-239.)

4 MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT

4.1 Kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsaus voidaan lukea tutkimukseksi. Kirjallisuuskatsauksella tutkitaan ja tiivistetään jo tutkittua tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 123.) Kirjallisuuskatsaus kokoaa tarkoin rajattua tieteellistä tietoa yhteen valitusta aiheesta, minkä avulla pyritään usein vastaamaan asetettuun tutkimuskysymykseen tai –ongelmaan. Jotta kirjallisuuskatsaus olisi mahdollista tehdä, on valitusta aiheesta oltava jo olemassa olevaa tutkimustietoa. (Leino-Kilpi 2007, 2.) Kirjallisuuskatsaus on hyvä keino syventää tietämystä, kun tutkittavasta aiheesta on jo aiempia tutkimustuloksia tai -tietoa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 123). Sen avulla voidaan selvittää tehokkaasti mitä tutkittavasta aiheesta on tutkittu aiemmin ja mistä näkökulmista aiempaa tietoa on tarkasteltu (Johansson 2007, 3; Tuomi & Sarajärvi 2009, 123). Kirjallisuuskatsauksen avulla on mahdollista hahmottaa, kuinka paljon valitusta aiheesta on ylipäättään olemassa tutkittua tietoa (Johansson 2007, 3).

Kirjallisuuskatsauksen tekeminen vaatii aiempaan tutkimustietoon perehtymistä, mutta tarjoaa paljon tietoa käsitellystä aiheesta ja siitä kuinka tutkimusta tehdään ja kuinka lähteisiin viitataan. Kirjallisuuskatsauksen tekijän tulee tuntea aihepiiri kunnolla, jotta on mahdollista karsia mukaan vain olennainen tutkimusaihetta käsittelevä kirjallisuus. Tekemällä kirjallisuuskatsauksen opiskelija saa tilaisuuden oppimiselle. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 259.)

Kirjallisuuskatsauksen luotettavuutta lisää alusta alkaen täsmällisesti toteutettu työn suunnittelu, täsmällinen aineistohaku sekä selkeät aineiston rajaukseen ja laatuun liittyvät kriteerit. Näiden toteutuessa myös virheiden tekeminen vähenee. (Stolt & Routasalo 2007, 68.)

4.1.1 Aineiston keruu

Opinnäytetyön aineiston keruu aloitettiin lokakuussa 2014. Aineiston keruu tapahtui terveysalan tietokannoista. Näitä olivat Medic-, Cinahl-, Melinda- ja Pubmed –

tietokannat. Hakusanoina käytettiin sanoja alkoholi, alkoholin käyttö, lapsi, vanhempi ja vanhemmuus. Englanniksi sanat ovat alcohol, alcohol dependency, child, parent ja parenthood. Hakuja tehtäessä hakusanat katkaistiin. Cinahlissa hakusanoilla löytyi niin paljon materiaalia, että hakua rajattiin käyttämällä Cinahlin hakusanoille ehdottamia otsikoita, joita olivat parents, parenthood, child ja alcoholism. Pubmedissa käytettiin Mesh-termejä, joita olivat parents, child ja alcoholism.

Aineistoa rajattiin seuraavien rajauskriteerien mukaan:

- julkaisuaika 2004-2014
- saatavilla koko teksti
- suomen- ja englanninkielisiä teoksia
- rajaus otsikoiden perusteella aineistoon, joka liittyi alkoholin käyttöön aikuisten, vanhempien, lasten tai työntekijän kokemana

Aineistoa otsikon perusteella rajatessa jätettiin pois tutkimukset, joista oli nähtävissä, että ne pyrkivät mittaamaan jotain tai joista ilmeni, että tutkimus painottui nuorten alkoholin käyttöön. Lisäksi aineistoa rajattiin tiivistelmien luvun jälkeen. Tiivistelmän jälkeen jatkoon valittua aineistoa rajattiin vielä sisällön perusteella. Kokonaisuutena aineistoksi saatiin 22 julkaisua. Tiedonhaku ja aineiston rajaus on kuvattu taulukoissa 1-4 liitteessä 1. Opinnäytetyöhön mukaan otettu aineisto on kuvattu taulukossa 5 liitteessä 2.

4.1.2 Sisällönanalyysi

Analysoitaessa tutkittavaa aineistoa on ensin tehtävä valinta tutkittavasta ilmiöstä ja rajattava se. Kaikki, mitä tutkittavasta ilmiöstä löytyy, on tuotava julki. Kaikki muu aiheesta löytyvä kiinnostavakin materiaali on jätettävä sivuun. Tutkimuksen tarkoitus sekä tutkimusongelma tai –tehtävä ilmentävät sitä, mihin kyseisen tutkimuksen kiinnostus kohdistuu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91-92)

Aineiston analysointi toteutettiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Analyysin tavoite on sanallisen ja selkeän kuvauksen tuottaminen tutkimuskohteesta. Sisällönanalyysi tavoittelee tutkittavan ilmiön saattamista tiivistettyyn ja yleiseen muotoon. Sisällönanalyysi toteutettiin kolmen vaiheen mukaan, joita ovat aineiston pelkistäminen eli

reduointi, aineiston ryhmittely eli klusterointi ja teoreettisten käsitteiden luominen eli abstrahointi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 107-108.)

Tässä opinnäytetyössä ensimmäisessä vaiheessa luin aineiston huolellisesti läpi kahteen kertaan. Ensimmäisellä lukukerralla pidin mielessäni opinnäytetyön ensimmäisen tehtävän ja poimin aineistosta kaikki ne kohdat, jotka vastasivat tähän. Toisella lukukerralla tein saman etsien vastausta toiseen tehtävään. Löytämäni kohdat pelkistin ja muodostin alaluokat. Alaluokkien muodostumisesta on esimerkki taulukossa 6 liitteessä 3. Osan alaluokista yhdistin toisiinsa kirjoittamisvaiheen aikana niiden yhteneväisen sisällön vuoksi. Seuraavassa kappaleessa tulokset esitellään alaluokkien mukaan.

5 TULOKSET

5.1 Päihdeongelmaisen vanhemman lapsen kohtaaminen sairaanhoitajana

5.1.1 Lapsen näkökulmasta lähestyminen

Perhekeskeisille tukimuodoille on tarvetta (Revans 2008). Läheisille tarjottu tuki näyttää painottuvan lähinnä alkoholiongelmaisen ongelmien keskelle ja niiden ratkaisemiseen. Käytössä olevat menetelmät pohjautuvat ratkaisukeskeisyyteen ja perheen tarkasteluun kokonaisuutena. Perheen tukeminen pohjautuu pääosin alkoholiongelmaisen ongelman ratkaisemiseen. (Itäpuisto & Selin 2013, 141.) Tulee kehittää kykyä katsoa päihderiippuvuuden vaikutuksia koko perheeseen sen sijaan, että niitä tarkasteltaisiin yksilötasolla (Gruber & Taylor 2006, 19). Jotta olisi mahdollista tarkastella asioita lasten näkökulmasta, on selvitettävä millainen alkoholin käyttö on lapsista ongelmallista ja millaisia muita ongelmia he siihen liittävät. Lasten kokemuksia on aiemmin pidetty vähemmässä arvossa. (Itäpuisto 2005, 75.) Vaikka lapsen ongelmien perussyhyyn, vanhemman juomiseen, voi olla vaikea vaikuttaa, on tärkeää pitää mielessä, että lasta voi auttaa muita välillisiä keinoja käyttämällä tukien lasta tämän vaikeassa elämäntilanteessa (Kuronen 2007, 7).

Omaa roolia työntekijänä ohjaa kolme tavoitetta: lapsen auttaminen auttamalla vanhempaa, vanhemman alkoholinkäytöstä aiheutuneiden haittojen minimointi ja lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioiminen. Kun tavoitteena on auttaa lasta auttamalla vanhempaa, ajatellaan myös lapsen hyötyvän siitä. Kun tavoitteena on lapsen auttaminen vähentämällä vanhemman alkoholinkäytöstä aiheutuneita haittoja, asettuu lapsi keskiöön vanhemman käyttäytymisen sijaan. Tällöin on ominaista, että lasta tuetaan pärjäämään ja elämän laatu pyritään pitämään edes siedettävänä. Työn tärkein tavoite voi myös olla lapsen syyllisyyden poistaminen, jossa olennaista on lapsen pitäminen keskiössä, hänen kuulemisensa ja asian tarkastelu yksilöllisesti. Tällöin lapsi nähdään perheestä erillisenä osana omine tavoitteineen ja tarpeineen, joihin tuki pohjautuu. Työntekijän on tärkeää pitää mielessään tavoite huomioida lasta, koska jos tavoite lapsen huomioimisesta on selkeänä itsellä mielessä, edistää se todennäköisemmin sen toteutumista käytännössä. Lapsen kohtaamisen haasteita ovat työkalujen puute, vaikeus ottaa lapsen ilmaisemia

asioita esille vanhempien seurassa, omat vuorovaikutukselliset taidot lapsen kanssa, pelko perheen asettamisesta toisiaan vastaan ja lapsen huomioon unohtuminen. (Ruotsalainen 2013, 46, 48, 60.)

Vanhempien alkoholiongelmista kärsivien lasten avuntarve vaihtelee henkilöstä riippuen. Jokainen lapsi tarvitsee tukea yksilöllisesti. (Itäpuisto & Inkinen 2012, 73.) Työntekijänä on oleellista selvittää lapsen yksilölliset tarpeet. Tärkeää on selvittää, mikä on yksilöllisesti lapselle paras vaihtoehto jatkon kannalta (Ruotsalainen 2013, 48-49.) Lapset kaipaavat yksilöllistä tukea ja yksityisyyttä. Mikäli lapsen asioihin joudutaan puuttumaan, on tärkeää, että lapsi nähdään perheestä erillisenä yksilönä, jolla on omia oikeuksia. (Holmila & Ilva 2010, 48, 58.)

5.1.2 Herkkyys ja asioihin puuttuminen

Lapset kokevat, että heidät tulisi huomioida entistä tehokkaammin yhteiskunnassamme. Lapset toivovat aikuisten seuraavan lasten hyvinvointia, havaitsevan heidän hätänsä ja tarvittaessa puuttuvan asioihin. (Helenelund-Romppainen 2008, 62.) Suurin osa lapsista kokee, että vanhempien itsensä tai ulkopuolisten ihmisten olisi puuttuttava perheen asioihin (Itäpuisto 2005, 92). Mikäli kodin tilanne on oleellisesti vaaraksi lapsen terveydelle ja kasvun kehitykselle, on ammattilaisena tilanteeseen puuttuttava (Takala 2012, 80). Lapset näkevät lopullisen vallan asioihin puuttumiseen sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisilla (Kuronen 2007, 7). Lasten kanssa työskentelevän on mahdollista puuttua perheiden tilanteisiin ja tehdä isoja päätöksiä, mutta tämä vastuu on samalla työntekijälle yksi haasteellisimmista asioista (Ruotsalainen 2013, 51). Terveystieteiden palveluissa vaaditaan ammattitaitoa pystyä näkemään, mitä lapsen oireiden taustalla todellisuudessa on ja taitoa puuttua asioihin, kun ollaan tekemisissä ongelmien kanssa, jotka aiheutuvat vanhemman alkoholinkäytöstä (Itäpuisto & Selin 2013, 143).

Lasta suojaavana tekijänä voidaan pitää oikeaan aikaan annettua tukea yhtäläillä kuin perheen ja läheisten antamaa huolenpitoa, elinympäristöä ja sen olosuhteita, sekä lapsen ominaispiirteitä (Heino 2013, 51). Ongelmat on tärkeää havaita mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja ottaa ne puheeksi. Voi olla vaikeaa ottaa puheeksi pelkkiin epäilyihin pohjautuvaa huolta ja huolesta halutaan usein olla varmoja ennen kuin tilannetta lähdetään viemään eteenpäin, mutta tämä varmuuden selviämisen odottelu kuitenkin

sotii varhaista puuttumista vastaan. (Roine 2010, 45.) On tärkeää, että tukea pystytään tarjoamaan nopeasti ja sitä on saatavilla, kun tilanne sitä vaatii (Takala & Roine 2013, 33).

Herkkyys ja ainutlaatuinen päättelykyky ovat parhaita työkaluja lasten kanssa työskennellessä (Hubara & Pakkanen 2010, 66). Työntekijältä vaaditaan herkkyyttä huomata ja tunnistaa vanhempien alkoholiongelmien kanssa eläviä lapsia, koska lapsen oireita ei aina päältä päin huomaa (Roine, Ilva & Takala 2010, 12). Työntekijänä on oltava tarkkana etenkin niiden perheiden kanssa, joissa lapset kokevat sosiaalisia tai terveydellisiä haittoja vanhempansa alkoholin käytön takia (Suomen lääkäriliitto 2008, 3917). Työntekijältä vaaditaan erityistä herkkyyttä huomioida lapsen hätä, mikäli lapsi on varakkaasta perheestä, sillä varakkaammissa ja koulutetuissa perheissä ongelmat saatetaan pystyä peittämään helpommin (Roine 2010, 45). Kohdattaessa lapsia on huomioitava ja arvioitava laiminlyönnin tai hyväksikäytön psyykkisiä ja fyysisiä merkkejä (Fraser, McAbee & American Academy of Pediatrics, Committee on Medical Liability 2004, 871).

Lapsilta puuttuu laillistettuja oikeuksia ja kun oikeudet on alistettu vanhempien päätösvalan alle, tekee se lasten auttamisesta ilman vanhempien suostumusta vaikeampaa (Itäpuisto 2005, 128). Vaikeista kotiooloista kärsivällä nuorella ei välttämättä ole omaa valinnanvapautta tuen saamiseen, mutta oikeus saada tukea perheen ulkopuolelta täytyy olla (Takala & Roine 2013, 32). On pohdittava, missä kulkee raja ja milloin on tehtävä myös vanhemman tahdon vastaisia päätöksiä (Heino 2013, 58). Mikäli selviää, että lapsi on kokenut väkivaltaa vanhempiensa osalta tai kokee tulleen laiminlyödyksi on työntekijän velvollisuus tehdä asiasta lastensuojeluilmoitus (Itäpuisto & Inkinen 2012, 73). Lain mukaan alkoholiongelmista kärsivän läheiset, myös lapset, ovat yhtäläillä oikeutettuja tukeen kuin alkoholia käyttävä vanhempi (Itäpuisto & Selin 2013, 138, Päihdehuoltolaki 1986). Lastensuojelulaki velvoittaa tarkastamaan lasten tuen tarpeen aina kun vanhempi on mielenterveys- ja päihdepalvelujen piirissä (Itäpuisto & Selin 2013, 138, Lastensuojelulaki 2007).

Vanhemman tai huoltajan rooli on tärkeä lapselle sovitulla vastaanotoilla. Iästä ja tilanteista riippuen vanhempi antaa suostumuksensa lapsen hoitoon sekä oleellisia tietoja lapsen ja perheen historiaan liittyen ja on rahallisesti vastuussa lapsen lääkehoidosta. Työntekijänä on kuitenkin muistettava, että asiakassuhde on työntekijän ja lapsen välillä. Työntekijän ensimmäinen velvollisuus on hoitaa asiakastaan ja siihen kuuluu monia

velvollisuuksia, kuten haittojen poistaminen. Tilanteet haastavat ja voivat aiheuttaa ristiriitoja ammatillisuuden, etiikan ja laillisten velvollisuuksien välillä. Jos esimerkiksi on syytä uskoa vanhemman arviointikyvyn alentuneen alkoholin vuoksi ja aiheuttavan riittämätöntä huolenpitoa lapsesta on riskit pyrittävä minimoimaan vähiten rajoittavalla tavalla. Työntekijän tulee olettaa vanhemman ajattelevan lapsen parasta, mutta mikäli vanhempi on kuitenkin selkeästi alkoholin vaikutuksen alaisena, voi hän olla tapahtumahetkellä kyvytön huolehtimaan lapsestaan asiallisesti, jolloin ammattilaisen tulee toimia lapsen parasta ajatellen. Esimerkiksi päihtyneen vanhemman ei tule antaa ajaa autoa, mikä vaarantaisi lapsen lisäksi vanhemman itsensä, sekä muun ympäristön. Tilanteesta riippuen on toimittava sopivalla tavalla. Voi olla tarpeen informoida poliisia tai viranomaisia tilanteesta, jos keskustelu vanhemman kanssa ei johda turvallisten toimien noudattamiseen. (Fraser ym. 2004, 869-870.)

5.1.3 Suorien kysymysten esittäminen

Alkoholia käyttävän perheen ja lapsen tilanteeseen kannattaa tarttua rohkeasti ja lapsen kokemukset on tärkeä nostaa esille (Vehmanen 2010, 1190). Voi olla hyvä ilmaista lapselle oma huoli hänen tilanteestaan ja keskusteluiden yhteyteen on hyvä tuoda kiinnostus lapsen jaksamisesta ja on pohdittava yhdessä ratkaisuja asioihin (Takala 2012, 81). Lapset toivovat perheen ulkopuolisten aikuisten olevan kiinnostuneita heidän tilanteestaan ja seuraavan sitä, sekä kysyvän siitä lapselta itseltään (Helenelund-Romppainen 2008, 62). Asioista on hyvä kysyä suoraan lapselta itseltään, jotta vanhemmat eivät puhuisi lapsensa puolesta (Vehmanen 2010, 1190). Lapselle tulee tarjota mahdollisuuksia puhua perheen alkoholinkäytöstä ja siitä aiheutuneista haitoista myös siten, ettei lapsen tarvitse itse ottaa asiaa esille, vaan aikuinen tekee aloitteen. Lapsi toivoo työntekijän aloitetta, jotta perheen alkoholinkäytöstä puhuminen mahdollistuisi. (Takala & Roine 2013, 31, 33.)

Kun lapsi mainitsee vanhempansa juomisesta, voi hoidon ja lapsen ahdistuksen kannalta olla suuri merkitys sillä, tarttuuko työntekijä lapsen sanomaan vai ei. Kun lapsi mainitsee vanhemman juomisesta, tulee se ottaa vihjeenä ja kysyä lisää vanhemman juomisen merkityksestä lapsen omaan elämään. On myös hyvä selvittää muita mahdollisia haittoja, joita lapsi on asian vuoksi saattanut joutua kohtaamaan, ku-

ten esimerkiksi kaltoinkohtelua, laiminlyöntiä, itsemurhakäyttäytymistä tai muita mielenterveydellisiä ongelmia. (Mackrill, Elklit & Lindgaard 2012, 284.)

Lapselta suoraan kysyttäessä on otettava huomioon tämän ikä. Mitä nuoremmasta lapsesta on kyse, sitä enemmän tulee hyödyntää leikkiä vuorovaikutuksessa. (Vehmanen 2010, 1190.) Ammattilaisen on huomioitava lapsen kehitystaso ja kognitiivinen taidokkuus esittäessään kysymyksiä lapselta (Helenelund-Romppainen 2008, 66). Lapsen ikä on tärkeä mittapuuhetki mietittäessä, mistä asioista lapselle voi puhua (Ruotsalainen 2013, 62).

Lapsi voi kokea kuulemistilanteet raskaiksi ja negatiivisiksi. Esitetyt kysymykset voivat aiheuttaa lapselle ahdistusta. Ikävien kokemusten muistelu ja mieleen palauttaminen voi herättää lapsessa surua. Myös tapa, jolla kysymykset esitetään voi aiheuttaa lapselle surua. Lapsi voi kokea esitetyt kysymykset liian haasteellisina ja laajoina. Lapsi toivoo työntekijän jaottelevan kysytyn aiheen kysymykset useisiin kysymyksiin ja muotoilevan ne sellaisiksi, että ne on helppo ymmärtää. Tarkentavia kysymyksiä on hyvä käyttää hyödyksi, jotta voi varmistua, että kysymys on varmasti ymmärretty oikein. Lapsi toivoo kuulemistilanteen olevan vuorovaikutuksellista keskustelua yksipuolisen kyselyn sijaan. (Helenelund-Romppainen 2008, 64-66.)

Lapsen on helppo vastata häntä itseään koskeviin kysymyksiin kun taas vanhempia ja perhettä koskevat kysymykset ovat lapselle vaikeita, etenkin jos vastauksen koetaan luovan vanhemmasta negatiivista kuvaa (Helenelund-Romppainen 2008, 64-66). Lapsesta voi tuntua pahalta, jos vanhemman valintoja puolustellaan tai moititaan (Itäpuisto & Inkinen 2012, 74). Lapselta voi kysyä suoraan milloin ja kuinka hän alkoi havaita vanhempiensa ongelmallisen alkoholinkäytön (Itäpuisto 2005, 67). Lapselta voi kysyä millaisena hän kokee perheensä elämäntilanteen ja minkälaisia tunteita haasteellinen elämäntilanne hänessä aiheuttaa. Kun lapsen kanssa käydään läpi vaikeita asioita keskustelemalla, on välillä hyvä kysyä, millaisia tuntemuksia keskustelu lapsessa herättää. Lapselta voi kysyä tämän vapaa-ajasta, suhtautumisesta kouluun sekä lapsen roolista perheessä. (Helenelund-Romppainen 2008, 63, 67.)

Työntekijänä on oleellista tarkastaa lapsen lähipiirin aikuisten kyky huomata lapsen avuntarve, koska jo yksi turvallinen ja apua antava aikuinen voi auttaa hankalassa elämäntilanteessa elävää lasta (Roine & Ilva 2010, 28). Työntekijän on aina tarkastettava

millaista arkea lapsi käytännössä viettää ja on pohdittava, kuinka läheisten voimavarat ja jaksaminen riittävät huolehtimaan lapsesta, etenkin jos alkoholia käyttävä vanhempi pettää jatkuvasti lupauksiaan (Heino 2013, 58). Oman ja lapsen pettymyksen sietäminen voi olla työntekijänä haasteellista vanhemman epäonnistuessa täyttämään luvattuja tavoitteitaan (Ruotsalainen 2013, 51).

5.1.4 Lapsen kuuleminen

Lapset tarvitsevat ympärilleen ihmisiä, joiden kanssa käsitellä ja puhua vanhemman alkoholiongelmista (Kaivosoja 2010, 87; Roine ym. 2010, 13). Lapsella olisi tärkeää olla elämässään aikuinen, joka kuuntelisi lasta, silloin kun lapsi haluaa asioistaan avautua tai kotona on hätä (Takala & Roine 2013, 31). Vanhempansa päihteiden käytöstä kärsivälle lapselle on suotava mahdollisuus purkaa tuntemuksiaan (Itäpuisto & Inkinen 2012, 74). Monella vanhempien alkoholiongelmista kärsivällä lapsella voi olla vain vähän kokemusta asioidensa jakamisesta muille ihmisille, vaikka lapsen kokemukset olisivat todella vakavia (Mackrill ym. 2012, 284). Lapsen voi olla vaikea puhua asioista perheen ulkopuolisille ihmisille ja hänellä saattaa olla paljon epäluuloja heitä kohtaan (Itäpuisto & Inkinen 2012, 73). Lapsella voi olla aiempia negatiivisia kokemuksia yrityksistään jakaa tunteitaan aikuisten kanssa. Lapsi on voinut tuolloin kokea kokemustensa vähättelyä ja mitätöintiä, mikä on lisännyt lapsen kokemaa kuormitusta. (Itäpuisto 2005, 104.) Kun lapsi mainitsee vanhempansa juovan liikaa, on huomioitava, kuinka laajoihin kokemuksiin lapsi voi tällä viitata ja mahdollinen eristäytyneisyys, jota lapsi voi kokemuksistaan johtuen kokea (Mackrill ym. 2012, 284).

Avunannon kannalta lapsen omat muistiin palautetut kokemukset on pidettävä yhtä suuressa arvossa kuin se mitä on todellisuudessa tapahtunut heidän elämässään, riippumatta niiden vastaavuudesta (Mackrill ym. 2012, 284). Lapselle on tärkeää kokea, että hänen vastauksensa kelpaavat sellaisena kuin he ne kertovat (Helenelund-Romppainen 2008, 66). Lapsi toivoo, että hänet otetaan vakavasti. Lapset luovat omat selviytymiskeinonsa elämäänsä ja arkeensa vaikeiden tilanteiden keskellä ja tätä on kunnioitettava ja ilmaistava lapselle huomionsa lapsen omatoimisuudesta. (Holmila & Ilva 2010, 57-58.) Lasta voi auttaa kuuntelemalla, sekä kunnioittamalla hänen kokemuksiaan ja tunteitaan. Lapsen on tärkeää kokea, että hänestä välitetään. (Itäpuisto & Inkinen 2012, 74.)

Lapsen kuuleminen on tärkeää (Helenelund-Romppainen 2008, 58; Holmila & Ilva 2010, 48, 57; Ruotsalainen 2013, 49). Lasta tulee rohkaista puhumaan asioistaan, koska raskaiden asioiden läpikäyminen yksin vie voimia (Holmila & Ilva 2010, 57-58). Pelkkä läsnäolo voi tukea niitä lapsia, jotka jäävät ongelmiensa kanssa huomaamattomiin (Takala & Roine 2013, 31). Tärkeää on olla lapselle läsnä, kuunnella häntä ja keskustella (Takala 2012, 81). Voi olla, että vanhemman alkoholiongelma on elämän kriiseistä johtuva, ohimenevä vaihe, jolloin ammattilaisena on tärkeää lapsen kuuntelu ja tukeminen jaksamaan tuon vaiheen yli. Oleellista on lapsen tukeminen. (Itäpuisto & Inkinen 2012, 73.) Lapsi toivoo, että hänen kanssaan keskustellaan, kun lapsi tuntee pahaa oloa, pelkoa, yksinäisyyttä, surua tai häpeää (Helenelund-Romppainen 2008, 59-60). Vanhemman alkoholiongelmista puhuminen helpottaa lapsen oloa, vaikka se nostattaa heissä erilaisia tunteita, kuten surua, pelkoa ja ärtymystä (Helenelund-Romppainen 2008, 64; Kaivosoja 2010, 87).

Lasta tukee lohduttaminen ja läheisyys. Osa lapsista toivoisi saavansa lohdutusta itkiesään kuulemistilanteessa. Pelottavien hetkien edessä lapsi kaipaa sanallista lohdutusta vanhemmiltaan tai sisaruksiltaan. (Helenelund-Romppainen 2008, 49, 57, 67.)

Kuulemistilanteet voivat auttaa lasta ymmärtämään perheensä tilannetta paremmin. Ne opettavat lapselle, miten raskaista asioista voi keskustella sekä antavat lapselle kokemuksen siitä, että apua on olemassa ja opettavat erilaisia reittejä sen saamiseksi. (Helenelund-Romppainen 2008, 63.) Kuulemistilanteiden määrään on kiinnitettävä huomiota, etteivät ne kuormittaisi lasta liikaa. Lapselle voi olla helpompaa olla kuulemistilanteessa yhdessä sisarustensa kanssa, mutta lapset kokevat pystyvänsä avautumaan enemmän keskustellessaan työntekijän kanssa kaksin. (Helenelund-Romppainen 2008, 65.) Lapsen rankkojen kokemusten kuuleminen voi aiheuttaa ahdistusta työntekijässä, jolloin on ensisijaisen tärkeää pitää mielessä, mistä apua voi saada myös itselle, jotta oma jaksaminen riittää lapsen tukemiseen (Itäpuisto & Inkinen 2012, 73).

5.1.5 Leimautumisen ja häpeän tunteen lieventäminen

Moni lapsista tiedostaa yhteiskunnan halveksivan alkoholiongelmista kärsiviä vanhempia, josta johtuen perhettä uhkaa leimautuminen (Holmila & Ilva 2010, 54). Lapsi voi tuntea olonsa voimattomaksi vanhemman alkoholiongelman edessä ja on mahdollista,

että ympäristön osalta tuleva leimaaminen, torjunta ja hyljeksintä vain lisäävät lapsen voimattomuutta (Itäpuisto 2005, 112). Nuorta tulee kannustaa keskittymään omaan jakamiseen. On hyvä nostaa paine vanhemman alkoholiongelmasta pois nuoren harteilta. (Takala 2012, 81.) Lapsen syyllistäminen vanhemman alkoholiongelmasta lisää lapsen taakkaa, joten on tärkeää huomioida, että lapsen marginalisointi ja leimaaminen tämän vanhemman alkoholiongelman vuoksi loppuvat (Itäpuisto 2005, 130). Apua annettaessa lapsen leimaamista tulee välttää (Holmila & Ilva 2010, 58). Leimautumista vähentää rutiininomaisesti ja aikuisen aloitteesta tapahtuva mahdollisuus puhua kodin ongelmallisista asioista esimerkiksi koulujen terveystarkastusten yhteydessä (Takala & Roine 2013, 31).

Nuorille vanhemman ongelmallinen alkoholinkäyttö on leimaavaa ja häpeällistä, vaikka ongelmana ilmiö on suhteellisen yleinen. Lapsia työssään kohtaavien on tärkeää tiedottaa ongelman laajuus. Lapsi voi kokea negatiivista erityisyydentunnetta, jonka vuoksi häntä on tärkeää kohdella mahdollisimman normaalisti, eikä erityistä huomiota vaati (Fraser, McIntyre & Manby 2009, 863; Holmila & Ilva 2010, 58). On tärkeää lähestyä lasta dramatisoimatta tilannetta. (Takala & Roine 2013, 28-29.)

Erilaisuuden tunne on vahva ja lapsi voi uskoa olevansa ainoa, joka käy läpi kokemiaan asioita. Lapsi voi kokea voimakasta häpeää perheensä tilanteesta. (Itäpuisto & Inkinen 2012, 72-73.) Nuorten kanssa työskenneltäessä on tärkeää pyrkiä lievittämään nuoren häpeän tunnetta. Nuoren oloa voi helpottaa ilmaisemalla, ettei tämä ole ainoa, joka kokee vastaavaa. Nuorelle on hyvä kertoa, että Suomessa noin joka neljäs lapsi kokee haittoja vanhempien alkoholinkäytöstä, eikä nuoren tarvitsisi tämän vuoksi hävetä itseään tai kokea itseään huonommaksi. Asian vakavuus yksilötasolla ei kuitenkaan lievene sillä, että ilmiö on yleinen. Ahdistus ei täysin katoa, vaikka nuori havaitsisi häpeän turhaksi. Häpeän lieventyminen ja käsittely vievät oman aikansa. (Takala 2012, 81.)

5.1.6 Luottamuksellisen ja turvallisen ilmapiirin luominen

Useat lapset joutuvat salaamaan vanhempansa alkoholinkäyttöä (Holmila & Ilva 2010, 58; Ruotsalainen 2013, 59-60; Takala & Roine 2013, 28). Lapsi saattaa peitellä kodin tilannetta, jos vanhemmat ovat kieltäneet puhumasta siitä. On mahdollista, että vanhempi valmistelee lastaan sanomaan vastaanotolla toivotut asiat ja täten salaamaan perheen

todellisen tilanteen. (Ruotsalainen 2013, 56.) Toisaalta voidaan kokea, että lapset saattavat myös möläyttää asioita salailun sijaan (Ruotsalainen 2013, 59-60). Asioiden salaaminen voi tuoda lapselle ympäristön hallinnan ja kontrolloinnin tunteen, mutta ylenpalttinen yksityisyyden suojaaminen voi kuitenkin estää lasta hakemasta ja saamasta apua, kun sille olisi todella tarvetta (Holmila & Ilva 2010, 58). Apua hakiessaan lapsi ei voi täysin kontrolloida tiedon leviämistä ja pahimmillaan lasta uhkaa mahdollisuus tulla kiusatuksi ja hylätyksi, joten lapselle asioiden salaaminen voi olla suojautumiskeino (Holmila & Ilva 2010, 53). Rohkeuden puute voi estää lasta hakemasta apua, sillä lapsesta voi tuntua helpommalta jatkaa samaan malliin kuin avautua tilanteestaan ulkopuoliselle ihmiselle (Pakkanen 2010, 76). Lapsen vaikeneminen perheen alkoholiongelmista tai muista ongelmista voi johtua siitä, että lapsi haluaa välttyä leimaamiselta (Itäpuisto 2005, 101; Holmila & Ilva 2010, 54-55). Vaikeneminen voi olla kapinointia tai lapsen keino pitää tilanteeseen etäisyyttä (Itäpuisto 2005, 101).

Alkoholiongelma saa koko perheen ylläpitämään kulisseeja ja salailemaan perheen todellista tilannetta, sillä se aiheuttaa lisääntyntä häpeän tunnetta (Nykänen 2007, 69). Lapsi voi koettaa suojella vanhempansa vaikenemalla (Kaivosoja 2010, 74; Ruotsalainen 2013, 56). On mahdollista, että lapsi suojelee omalla toiminnallaan alkoholiongelmaista vanhempansa, sisariaan, päihteetöntä vanhempansa tai jopa muita perheen ulkopuolisia henkilöitä. Tällainen lapsen toiminta voi ehkäistä tai vähentää vanhemman alkoholiongelmasta aiheutuneita psyykkisiä ja fyysisiä haittoja, sekä lapselta itseltään, että myös muilta. (Itäpuisto 2005, 108.) Lapselle on tyypillistä olla lojaali vanhempiaan kohtaan (Kaivosoja 2010, 74; Ruotsalainen 2013, 59-60). Lapsen lojaalius vanhempaa kohtaan ja vanhemman suuri päätösvalta lapsen kuulemisesta vaikeuttavat lapsen avunsaantia ja kuulluksi tuleamista (Heino 2013, 58). Perheen sisäinen suhtautuminen omaan tilanteeseensa ja ulkopuolisten tukiryhtymisiin voi huolestuttaa lasta ja saada tämän vaikenemaan (Holmila & Ilva 2010, 54-55). Useat lapset kokevat, että vanhempien alkoholin käytöstä vaietaan perheessä (Itäpuisto 2005, 110; Nykänen 2007, 60-61; Kaivosoja 2010, 68). Tämän vuoksi juominen voi ärsyttää lasta, sillä sen syytä on vaikea ymmärtää (Kaivosoja 2010, 68). Kun koko lapsen ympäristö, ammattilaiset mukaan lukien, vaikennee perheen alkoholiongelmista, ei lapsen ole mahdollista tulla kuulluksi, vaikka tilanne sitä vaatisi (Pakkanen 2010, 74). Vaikeassa elämäntilanteessa eläminen ja vanhempien vaikeneminen on lapselle hämmentävää ja ahdistavaa (Nykänen 2007, 60). Lapsi voi kokea olevansa kyvytön keskustelemaan perheen asioista sen sisällä ja ulkopuolella. Tämän vuoksi voidaan nähdä yhteys lapsen kyvyttömyydellä avautua ja jakaa koke-

muksiaan vanhempien kyvyttömyyteen keskustella alkoholinkäytöstään ja kuunnella lapsen kokemuksia. (Itäpuisto 2005, 110.) Iso osa alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa elävistä lapsista kokee ihmissuhteiden luomisen ja ylläpitämisen vaikeutuneen huomattavasti vanhemman alkoholinkäytön vuoksi (Nykänen 2007, 62).

Vanhemman negatiivinen suhtautuminen työntekijään voi hankaloittaa vuorovaikutussuhteen luomista lapseen. On mahdollista, että lapsi on itse valmis puhumaan asioista, mutta vanhemmasta peräisin oleva negatiivinen suhtautuminen työntekijään luo esteitä. Tilannetta vaikeuttaa, mikäli työntekijä koetaan vastapelurina. (Ruotsalainen 2013, 55.)

Lapsi pelkää vastaustensa seurauksia omaan tai perheensä elämään (Itäpuisto 2005, 92; Helenelund-Romppainen 2008, 64; Revans 2008). Lapsi kokee vanhemmilta saadun luvan puhua perheen asioista kuulemista helpottavaksi tekijäksi (Helenelund-Romppainen 2008, 63). Avoimen ilmapiirin luominen vähentää lapseen kohdistuvaa painetta, helpottaa lapsen puhumista perheen ulkopuolisille henkilöille, eikä lapsen tarvitse käyttää voimiaan turhaan asioiden salaamiseen, peittelyyn tai häpeämiseen (Ruotsalainen 2013, 56). Nuorta voi kannustaa avautumaan vanhemmilleen omista tunteistaan perheen tilanteeseen liittyen, kuitenkin vanhempien ollessa selvin päin (Takala 2012, 81).

Lasta tavattaessa, on aina hyvä selventää, miksi tapaaminen on järjestetty (Helenelund-Romppainen 2008, 65; Ruotsalainen 2013, 62). Avoimuus on lapselle tärkeää (Holmila & Ilva 2010, 57-58; Ruotsalainen 2013, 62). Työntekijä voi auttaa lasta avautumaan kertomalla hänelle, mitä jo itse tietää ja selittämällä lapselle tilanteen ymmärrettävästi, sillä lapsen voi olla vaikea avautua, mikäli hän ei ymmärrä tilannetta (Ruotsalainen 2013, 62). Lapsen on tärkeää tuntea itsensä tuetuksi, vaikkei hän puhuisikaan vanhemman juomisesta ja hänelle voi olla tärkeää korostaa sitä, että hän saa sanoa vanhemman alkoholiongelmaista mitä haluaa, eikä siitä ole pakko puhua. Avautuakseen vanhemman alkoholiongelmistä, lapsella on oltava vahva luottamus siihen ihmiseen kenelle hän aikoo avautua kokemuksistaan. (Kaivosoja 2010, 88.) Lapsen ei haluta kokevan painostusta tai järkyttävää (Ruotsalainen 2013, 60). Lapsi toivoo ammattilaisen olevan herkkä ja hienotunteinen lasta kohdattaessa (Helenelund-Romppainen 2008, 67). Positiivisiksi piirteiksi ammattilaisessa koetaan avoimuus, empatiakyky, ystävällisyys, johdonmukaisuus, luottamuksellisuus (Fraser ym. 2009, 856).

Asianmukaisen hoidon takaamiseksi keskustelut lapsen ja perheen kanssa vanhemman päihdeongelmasta on toteutettava tavalla, joka suojaa luottamuksellisuutta (Fraser ym. 2004, 871). Luottamuksellisen suhteen muodostuminen lapsen kanssa on tärkeää (Heino 2013, 53; Ruotsalainen 2013, 60). Luottamus nähdään yhtenä perusedellytyksenä lapsen osallistumiselle (Ruotsalainen 2013, 60). Lapselle on merkityksellistä tietää, että kuulemistilanne on luottamuksellinen ja siitä mainitseminen useampaan otteeseen kuulemistilanteessa on tärkeää (Helenelund-Romppainen 2008, 65). Luottamuksen syntymiseksi lapselle on tärkeää kertoa, mitkä lapsen kertomista asioista menevät eteenpäin ja mitkä jäävät vain lapsen ja työntekijän välisiksi asioiksi. Tämän varmistaminen lapselle on merkityksellistä, jotta lapsi ei joutuisi myöhemmin pettymään ja menettäisi luottamustaan. (Ruotsalainen 2013, 63.) Lasta ei aina ehdi ajan puutteen vuoksi tavata erillään vanhemmasta, mikä vaikuttaa olennaisesti luottamussuhteen syntymiseen ja hankaloittaa lapsen rehellisen mielipiteen kuulemistilanteesta (Ruotsalainen 2013, 60). Syvempi avautuminen voi viedä aikaa ja henkilökohtaisemmin lapsi pystyy avautumaan kahdenkeskisissä tapaamisissa (Kaivosoja 2010, 88). Pitkäkestoinen vuorovaikutuksellinen hoitosuhde on merkityksellinen sekä lapsen, että aikuisen kanssa luottamuksen syntymiseksi (Fraser ym. 2009, 863). Apua annettaessa perhesuhteiden jatkuvuuden huomioiminen on tärkeää (Holmila & Ilva 2010, 58).

5.1.7 Ajan antaminen lapselle

Lapselle ei ole helppoa määrittää omaa vanhempaansa alkoholiongelmaiseksi. Määrittely voi viedä aikaa ja se voi sisältää vaihteita, joina ongelman olemassaolo kyseenalaistetaan. (Itäpuisto 2005, 70-71.) Määrittely on kiinni määrittelijästä itsestään (Ruotsalainen 2013, 54), sekä määriteltävästä henkilöstä ja tämän ominaisuuksista (Itäpuisto 2005, 70). Lapsi voi nähdä vanhemman alkoholinkäytön aivan erilaisin silmin kuin vanhempi itse (Itäpuisto 2005, 70; Vehmanen 2010, 1190; Ruotsalainen 2013, 54). Lapsi voi kokea vähäisenkin alkoholinkäytön haitallisena, mikäli hänellä on siihen liittyviä traumaattisia kokemuksia (Ruotsalainen 2013, 54). Tunteet, kuten häpeä ja pelko, joita lapsi tuntee vanhempansa alkoholin käytöstä, saattavat edesauttaa lasta ymmärtämään ongelman laatua ja laajuutta ja auttaa määrittelyprosessia (Itäpuisto 2005, 69). Vanhemman määrittäminen alkoholiongelmaiseksi on prosessi, joka on lapselle tärkeää ja toteutuessaan loppuun se tuottaa lapselle helpotusta (Itäpuisto 2005, 113).

Lapsi kerää ympäristöstään vihjeitä, tarkkailee omia tuntemuksiaan ja vertaa kokemuksiaan muiden kokemuksiin, minkä avulla kuva tilanteesta hahmottuu, mutta voi viedä aikaa (Itäpuisto 2005, 71). Alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa elävälle lapselle elämä alkoholia käyttävän vanhemman kanssa näyttäytyy normaalina, eikä lapsella välttämättä ole vertauskohdetta, josta saada vaihtoehtoisia malleja elämäänsä (Nykänen 2007, 65). Lapsen voi olla vaikea ymmärtää vanhemman alkoholinkäyttöä ja sitä miksei vanhempi pysty sitä lopettamaan (Kaivosoja 2010, 75). Pienellä lapsella ei ole ymmärrystä nähdä vanhemmallaan olevan ongelmaa, vaikka elämään kuuluisi paljon alkoholin käytöstä aiheutuneita negatiivisia kokemuksia (Nykänen 2007, 60). Toisaalta tiedetään, että moni alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa elänyt lapsi ymmärtää jo hyvin nuorena vanhempiensa alkoholinkäytön olevan ongelmallista (Itäpuisto 2005, 75).

Lapsella on huoli vanhemmasta ja tämän toiminnasta alkoholin vaikutuksen alaisena (Kaivosoja 2010, 74; Ruotsalainen 2013, 52). Vanhemman alkoholiongelmasta kärsineistä nuorista viidennes on huolissaan vanhempansa henkisestä hyvinvoinnista (Takala & Roine 2013, 30). Moni nuori uskoo elämänsä helpottuvan, mikäli vanhemmalle saisi apua (Holmila & Ilva 2010, 56). Lapsella voi olla huolia omasta tulevaisuudestaan ja pärjäämisestään (Helenelund-Romppainen 2008, 43). Lapsella voi olla huolena oma päihteidenkäyttö aikuisuudessa, jolloin on tärkeää ilmaista hänelle, että alkoholiongelmaisten vanhempien lapset kasvavat yleisesti vastuullisiksi alkoholin kuluttajiksi (Takala 2012, 82).

Lapset tuomitsevat vanhemman alkoholinkäytön vahvasti (Kaivosoja 2010, 83). Lapselle vanhemman alkoholinkäyttö voi olla häiritsevää, ahdistavaa, pelottavaa ja häpeällistä, vaikei elämässä juuri olisi minkäänlaisia riitatilanteita tai suurempaa kärsimystä (Itäpuisto 2005, 82). Vanhemman päihdeongelmasta toipumisen odottelu voi tuntua lapselta piinaavan pitkältä. Vaikka vanhempi toipuisikin sairaudestaan, voi kulua pitkään ennen kuin alkoholiongelman aiheuttamasta stressistä ja terveyshaitoista toipuu. Elämää on päihdeperheessä usein varjostanut pitkään epäluottamus ja jännitteet perheenjäsenten välillä, jolloin elämän normalisoituminen voi viedä pitkään. (Itäpuisto & Selin 2013, 143.)

5.1.8 Informaation antaminen

Ammattilaisen on tärkeää osata perustiedot päihteiden käytön haittavaikutuksista (Takala 2012, 76; Takala & Roine 2013, 31). On tärkeää osata tukea hankalassa elämäntilanteessa elävää lasta (Takala & Roine 2013, 31). Ammattilaisella tulee olla tietoa tarjolla olevista palveluista ja tekijöistä, joista nuorelle voi saada tukea. Ammattilaisella tulee olla riittävästi tietoa ja taitoa, jotta nuorta voi ohjata oikeiden palveluiden ääreen, mikäli nuorella itsellään on siihen tahtoa. (Takala 2012, 76, 80.) Nuorella on elämässään mahdollisuudet erilaisiin suojaaviin tekijöihin, joita ammattilaisena voi yrittää tuoda hänelle esille. Nuorelle on hyvä kertoa millaisia palveluja omalla kunnalla on tarjottavana nuoren tukemiseksi, harrastustoiminnasta turvataloihin. Ammattilaisena on hyvä pysähtyä välillä pohtimaan, kuinka suuressa roolissa nuorelle voivat olla itselle arkiselta tuntuvat palvelut, joita ovat esimerkiksi seurankunnan, järjestöjen ja kuntien kahvilat ja muut nuorisotilat, jotka tarjoavat nuorille mahdollisuuden omaan rauhaan. (Takala 2012, 82.) Kuulemistilanteet tarjoavat lapselle informaatiota siitä, mistä tukea voi tarvittaessa hakea (Helenelund-Romppainen 2008, 63). Lasta tukee perheen ulkopuolisen tuen aktiivinen hyödyntäminen, joka mahdollistaa myös informaation saamisen (Revans 2008).

Lapsi kaipaa informaatiota, jotta voisi ymmärtää elämässään kohtaamiaan haasteita. Lapsilla on tarve löytää työkaluja selviytyäkseen elämässään alkoholia käyttävien vanhempien kanssa. (Holmila & Ilva 2010, 57-58.) Nuorelle voi kertoa tutkimustietoon perustuvia asioita vanhempien päihteiden käytön kanssa elävien nuorten elämästä, mikä vahvistaa nuoren uskoa tulevaisuuteen (Takala 2012, 82). Lapsille on luotava uskoa muutokseen ja sen mahdollisuuteen (Heino 2013, 53). Käytännön ehdotuksena lasten tukemiseen esimerkiksi kouluissa ehdotetaan, että lasten kanssa keskusteltaisiin siitä, mitä kuuluu normaaliin perhe-elämään ja millaisissa tilanteissa on syytä hakea apua perheen ulkopuolelta (Holmila & Ilva 2010, 57). Nuorelle on tarpeen mukaan annettava ohjeita mahdollisten hätätilanteiden varalta ja kannustettava suojelemaan omaa fyysistä koskemattomuuttaan hälyttämällä apua paikalle, vaikka tilanne aiheuttaisi vanhemmille seuraamuksia (Takala 2012, 80). Nuoren kanssa voi pahimpien tilanteiden varalle miettiä mahdollisia tukimahdollisuuksia naapurustosta ja muista lähimmäisistä (Takala 2012, 82). Lapsilla on huoli omasta ja sisaruksiensa selviytymisestä vaaratilanteissa, jonka vuoksi useat lapsista tekevät suunnitelmia vaikeiden tilanteiden varalle, jolloin suunnitelmien tekeminen toimii lasten selviytymiskeinona ja luo turvaa, kun lapset jou-

tuvat selviytymään itsenäisesti tilanteista, esimerkiksi vanhempien riidellessä (Helenelund-Romppainen 2008, 51).

Perheen yhteisissä tapaamisissa ammattilaisen on hyvä kertoa, mitä lapsen eteen on jo tehty ja mitä lapsesta on havaittu sekä kertoa mitä muita auttamisen keinoja olisi vielä tarjolla (Heino 2013, 55). Perhettä auttaakseen, ei riitä, että perhe tuodaan samaan tilaan ja alkoholin käytöstä keskustellaan yhdessä, sillä tässä asetelmassa joku perheenjäsenistä voi ajautua syytetyn tai auttajan rooliin (Itäpuisto & Selin 2013, 143). Lapsen tilanteen ollessa hyvin haasteellinen eivät pelkät neuvottelut ja suunnitelmat ole riittäviä, vaan lapsen tukemisessa korostuu turva, apu arkeen, rajat, hoito ja vertaistuki (Heino 2013, 59).

Moni alkoholiongelmaisen vanhemman kanssa elävä nuori voi saada apua verkossa toimivista vertaistukiryhmistä ja niitä on syytä tarjota heille yhä enemmän. Joillekin nuorille vaikeiden asioiden käsittely voi olla helpompaa kirjoittamalla kuin kasvotusten puhumalla ja verkossa toimivan palvelun kautta nuori voi saada lisää rohkeutta hakea myös muunlaista apua. (Hubara & Pakkanen 2010, 70.) Moni lapsi saa tukea AIAnonin ja AAL:n järjestämästä toiminnasta ja nämä toimivat myös linkkeinä avun hakemiseen ja saamiseen (Nykänen 2007, 76). Lapselle voi tarjota anonyymeja tukipalveluita, kuten tukipuhelimia ja palveluita internetin välityksellä, mikä on avuksi, etenkin tilanteissa, joissa vanhempi ei hyväksy tai näe lapsen avun tarvetta. Mahdollisuus puuttua lapsen tilanteeseen anonyymeja tukipalveluita käytettäessä kuitenkin puuttuu. Tällöin vuorovaikutus perustuu lapsen tukemiseen ja neuvontaan. Jotta lapsi voisi ylipäättään käyttää anonyymeja palveluita, löytää tietoa ja pyytää apua, tulee hänellä olla jo tietotaitoa, jolloin kaikista pienimmät lapset jäävät tämän tukimahdollisuuden ulkopuolelle. Pienimmät lapset tarvitsisivat apua kaikista nopeimmin, sillä ovat kaikista haavoittuvaisimmassa vaiheessa eläessään varhaislapsuuttaan alkoholiperheessä. (Itäpuisto 2005, 128.) Lapsen kyky hakea apua perheen ulkopuolisilta kasvaa iän karttuessa ja lapsen itsenäistyessä (Holmila & Ilva 2010, 54).

5.1.9 Työmenetelmien käyttö

Jo käytössä olevien työvälineiden koetaan auttavan kohtaamista lapsen kanssa. Toisaalta päihdeperheiden kohtaamiseen kuitenkin kaivataan selkeitä ohjeita. (Ruotsalainen

2013, 51.) Työvälineitä päihdeperheiden lasten kohtaamiseen ja auttamiseen kaivataan (Roine 2010, 43). Lastensuojelun piirissä yleisesti käytössä olevat kyselylomakkeet ja voimavarakartoitukset ovat hyödyllisiä työkaluja lapsen kohtaamiseen. Tehtäviä voivat esimerkiksi olla ajankäyttöympyrä, mitä ajattelen itsestäni -taulukko, voimavarani, sivuvaikutustehtävä, oman toiminnan arviointi, tunnekysymykset sekä kirje alkoholia käyttävälle vanhemmalle. (Hubara & Pakkanen 2010, 63.) Lapsen kuulemisessa voi käyttää puheen lisäksi apuna piirtämistä ja kuvakortteja (Helenelund-Romppainen 2008, 63). Lapsen kanssa käydyn keskustelun pohjalta voi lasta pyytää piirtämään kuvia hänen elämänsä tärkeistä ihmisistä ja hänen kokemuksistaan vanhemman juomisesta. Alle kymmenen vuotiaiden lasten kanssa voi käyttää iän huomioivaa piirrä ja kirjoita -tekniikkaa, jotta lapsi ei kokisi asemaansa uhatuksi vaikeiden asioiden läpikäymisessä. (Fraser ym. 2009, 850.) Lapsille on tärkeää, että ammattilainen ohjeistaa heidät tehtävien tekoon selkeästi ja ilmaisee mihin tarkoitukseen tehtävät ovat (Helenelund-Romppainen 2008, 66).

5.1.10 Voimavarojen huomioiminen

Alkoholiongelmaisen läheisiltä voi kysyä avuntarpeesta, sekä toivomuksista ja tuesta. Avuntarve on yhteydessä siihen millaiset välit läheisellä on alkoholia käyttävään aikuiseseen. (Itäpuisto & Selin 2013, 139.) Lapsen tulevaisuuteen liittyvät toiveet ja tavoitteet tai haaveilu esimerkiksi unelma-ammattista tukevat lapsen arkea ja omia unelmia, eikä huomio kiinnity silloin niin paljon vanhemman alkoholiongelmaan (Kaivosoja 2010, 89). Toiveet elämään liittyen lisäävät lapsen voimavaroja. Lapset puhuvat mielellään ystävistään ja asioista, joita tekevät yhdessä ystäviensä kanssa, sillä ne tuovat lapsen arkeen piristystä ja mukavaa tekemistä. (Helenelund-Romppainen 2008, 48-49.) Lapsille tärkeitä voimavaroja tukevia henkilöitä ovat isovanhemmat ja ystävät. Monelle lapselle selviytymistä tukee henkilöiden lisäksi esimerkiksi musiikki. (Nykänen 2007, 72.) Nuorten kanssa on hyvä pohtia heidän kiinnostuksen kohteitaan (Takala 2012, 81). Lapselle harrastuksista saatu lohtu ja onnistumisen kokemukset ovat tärkeitä (Helenelund-Romppainen 2008, 51).

Nuoren kanssa on hyvä pohtia hänen lähimmäisverkostonsa vahvuuksia, sillä vaikeiden tilanteiden keskellä positiivisia asioita voi olla vaikeampi tiedostaa (Takala 2012, 81). Lapsen jaksamista tukee hyvä suhde ei-juovaan vanhempaan, huolenpito, vanhempien

asettamattomat rajat, yhteiset perhe aktiviteetit, huomioiminen, positiiviset vaikutukset koulussa sekä itsetunnon ja selviytymistaitojen kunnossapito (Revans 2008). Lapsen voimavaroja voi vahvistaa suojelemalla, rakastamalla, asettamalla rajoja, huolehtimalla ja huomioimalla lasta (Helenelund-Romppainen 2008, 56). Lapsen tilannetta tukee, mikäli vanhemmalla on tukevia sosiaalisia suhteita elämässään, joilta voi tarvittaessa saada apua. Tällaisiin tukiverkostoihin kuuluvat esimerkiksi perheen ulkopuoliset aikuiset, jotka voivat ajoittain hoitaa lasta ja jakaa positiivisia kokemuksia lapsen kanssa. Tukiverkoston voidaan laskea myös lapsen omat ystävät ja henkilöt, joille lapsi voi avautua, kuten koulukuraattori tai ihmiset lapsen harrastusten kautta. (Ruotsalainen 2013, 57.) Nuori voi pitää perheen ulkopuolisia aikuisia tärkeinä, jonka vuoksi nuoria kohdatessa onkin tärkeää tiedostaa oma kykeneväisyys ja merkitys heidän auttamisessaan (Takala & Roine 2013, 34).

5.2 Pähdeongelmaisen vanhemman kohtaaminen sairaanhoitajana vanhemmuutta tukien

5.2.1 Lapsen näkökulmasta lähestyminen

Vanhemmalle täytyy osoittaa tilanne lapsen näkökulmasta (Fraser ym. 2009, 857). Lapsen näkökulman huomioivien työskentelytapojen käyttäminen aikuisille suunnatuissa palveluissa tukee vaikeissa elämäntilanteissa eläviä lapsia (Marttunen & Pahlen 2013, 2051). Vanhemmille on hyvä puhua päihteistä lapsen näkökulmaa painottaen, sillä mikäli ongelma ei ole muodostunut liian vakavaksi voi asian painottaminen antaa vanhemmalle uuden näkökulman ja tukea elämänmuutosta. On hyvä painottaa yhteistä päämäärää, joka on lapsen hyvinvointi. Alkoholista käyttävien vanhempien silmiä voi avata tilanteelle kysymällä, miltä heidän omien vanhempiensa alkoholinkäyttö tuntui heidän omassa lapsuudessaan, sillä usealla voi olla omia ikäviä kokemuksia. (Vehmanen 2010, 1190-1192.) Vanhempia on yritettävä saada tiedostamaan heidän juomisvalintojensa vaikutusta nuoren elämään (Takala & Roine 2013, 30). Vanhemmat kokevat merkityksellisenä oman alkoholinkäyttönsä vaikutusten miettimisen lapseensa (Suvilampi 2011, 47).

Päihde- ja ensikodeissa elävien äitien ja vauvojen elämä voi olla pahimmillaan täysin kaoottinen ja apua tarvitaan monissa eri asioissa yhtä aikaa, mikä muodostuukin työntekijälle suurimmaksi haasteeksi. Työntekijän on tuettava äitejä useissa konkreettisissa asioissa, toteutettava päihdekuntoutusta ja yhtäaikaaisesti korostettava tilanteen huomiointia vauvan näkökulmasta. Työntekijän on omaksuttava uudenlainen ajattelutapa sekä oltava valmis kehittämään ja kouluttamaan itseään jatkuvasti. Ammatilainen voi kokea uskonsa hoidon kannattavuuteen vaihtelevan kohdattaessa erityisen haastavia asiakasryhmiä, kuten alkoholiongelmaisia äitejä ja heidän lapsiaan. Hoito on tärkeää aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Raskausaikana motivoituminen päihteettömyyteen on otollisinta ja äidin ja vauvan vuorovaikutussuhteen syntymisen kannalta on tärkeää, että työ päästään aloittamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa jo ennen lapsen syntymää. Vaikkei äiti pääsisi tavoitteisiinsa vanhemmuuden ja päihteettömyyden suhteen, tukee varhainen vuorovaikutusta tukeva työ sekä lasta että äitiä jatkossa. Lapsen sijoittamista on mahdollista käsitellä päihde- tai ensikodissa elävien äitien kanssa jo hoitajaksolla, jolloin sillä voi olla merkitys äidin elämänhallintaan ja lasten hankkimiseen tulevaisuudessa. Jokaisen äidin ja vauvan yksilökohtainen tilanne on oltava tarkasti selvillä ja hoitoa ohjaa tarkka sisältö ja tavoite. (Pajulo 2010, 1210-1211.)

5.2.2 Huolen puheeksi ottaminen ja alkoholin käytöstä keskustelu

Vanhemman alkoholinkäytön koetaan olevan vahvasti yhteydessä lapsen hyvinvointiin ja otolliseen kehitykseen, jonka vuoksi sen puheeksiotto nähdään oleellisena hoitotyössä (Suvilampi 2011, 49). Vanhempien kanssa tulee puhua lapsen jaksamisesta, kun lapsen elämä sujuu ikävästi (Helenelund-Romppainen 2008, 62). Huolen herätessä on tärkeää, ettei sitä jätetä käsittelemättä, eikä itselle kannata uskotella, että asia hoidetaan jonkun muun tahon osalta. On hyvä mainita vanhemmalle suoraan mitkä asiat esimerkiksi lapsen toiminnassa ovat nostaneet huolen. Vanhemmalta voi kysyä, onko hänen kokemuksensa mainitusta huomiosta vastaava. (Vehmanen 2010, 1190, 1192.) Lapsen käyttäytyminen voi oirehtia vanhemman päihdeongelmasta, mutta asioiden puheeksi ottaminen vanhempien kanssa voi olla vaikeaa, jos huolesta ei voi olla varma. Nykyään vanhemmat ovat avoimempia ongelmiansa suhteen, mikä helpottaa huolen esille ottoa. (Roine 2010, 42.) Vanhemman kanssa tulee keskustella myötätuntoisesti ja ei-syyllistävästi huolesta lapseen, mikä aiheutuu vanhemman alkoholiongelman vuoksi. Hyödyksi voi

käyttää aiempaa yhteisymmärrystä ja hoitosuhdetta osoittaakseen, että huoli on sekä vanhemman että lapsen hyvinvoinnista. Sekä vanhemmalle että lapselle tulee ilmaista miten asioissa menetellään ja miksi se on tarpeellista. (Fraser ym. 2004, 872.) Työntekijänä omaa havainnointiaan voi konkretisoida perheelle ja kartoittaa sitä, mikä on perheestä normaalia alkoholin käyttöä sekä avustaa asian peilaamista kulttuurisiin rajoihin, eroihin ja odotuksiin (Heino 2013, 59).

Pitkä työkokemus ja sen mukanaan tuoma ammattitaito ja osaaminen helpottavat asioiden esille ottamista (Roine 2010, 42). Ikä ja kokemus opettavat esittämään kysymyksiä päihteiden käytöstä rohkeasti (Vehmanen 2010, 1192).

Työntekijänä on tärkeää keskustella asiakkaiden kanssa heidän alkoholinkäytöstään ja hyödyntää tätä tietoa hoidon suunnittelussa (Suomen lääkäriliitto 2008, 3917). Juomien määrät vaihtelevat määrittelijästä riippuen, joten on uskallettava keskustella todellisista alkoholimääristä. Vanhemman alkoholinkäytöstä on hyvä kysyä rutiininomaisesti ja varauduttava kuulemaan harmillisista kokemuksista. Vanhempaa on tärkeä kuulla, vaikka vastaukset olisivat kuinka hälyttäviä tahansa. Usein suoriin kysymyksiin saa vilpittömimmän vastauksen. (Vehmanen 2010, 1192.) Alkoholinkäytöstä tulee kysyä rutiininomaisesti, jotta siitä tulee luonnollinen osa hoitosuhdetta (Holmila, Raitasalo, Autti-Rämö & Notkola 2013, 44). Äitiysneuvoiloissa ohjeistetaan kysymään vanhemmilta odotusaikana heidän päihteiden käytöstään (Vehmanen 2010, 1191). Lastenneuvoiloissa keskustelua alkoholin käytöstä harjoitetaan myös lapsen läsnä ollessa. Lapsen läsnä olo voi vaikuttaa alkoholista keskusteluun sitä rajaavasti. (Suvilampi 2011, 49.)

5.2.3 Työmenetelmien käyttö

Terveystieteiden tutkimuksissa alkoholinkäytön kartoittamiseksi tulee käyttää seulontaa ja mini-interventioita. Oikeaan aikaan tehtyjä mini-interventioita on hyödynnettävä kannustettaessa alkoholin käytön vähentämiseen. (Suomen lääkäriliitto 2008, 3917.) Useimmat vanhemmat ovat suostuvaisia alkoholinkäytön seulonnalle ja mini-interventiolle heidän lapsensa lääkärin toimesta. Vanhemmat, joilla on ongelmia alkoholinkäytön kanssa kokevat seulonnan lääkärin kanssa miellyttävämmäksi kuin hoitajan kanssa. (Wiley 2009, 3-4.) Audit-kysely helpottaa alkoholinkäytön puheeksi ottamista, sillä se sisältää valmiita vuorovaikutusta tukevia, kattavia kysymyksiä. On tärkeää kysyä alkoholin lisäksi

myös muista päihteistä. (Suvilampi 2011, 57.) Audit – kyselyä on tärkeää hyödyntää osana perheen hyvinvoinnin arviointia. Alkoholista kysymisen koetaan kuuluvan osaksi terveyttä ja hyvinvointia. (Suvilampi 2011, 47.) Audit – kyselyä käytettäessä riittävä ajan varaaminen nähdään oleellisena korkeatasoisemman ja kattavan palvelun tarjoamiseen (Suvilampi 2011, 51).

Vanhemman alkoholinkäyttö uhkaa lapsen hyvinvointia (Kaivosoja 2010, 66). Vanhempien alkoholinkäyttö uhkaa koko perheen hyvinvointia, minkä vuoksi on tärkeää selvittää kummankin vanhemman juomistottumukset. Alkoholikysely olisi toivottavaa päästä tekemään molemmille vanhemmille. Mikäli vastaanotolla on vain toinen vanhempi ja tälle annetaan mukaan audit-kysely toisen vanhemman täytettäväksi, on mahdollista, ettei sitä saa koskaan takaisin, eikä toisen vanhemman ole tällöin mahdollista saada kommentteja tuloksistaan. Jotkut vanhemmista voivat kaunistella juomistaan kyselyyn vastatessaan ja vastata käyttävänsä alkoholia vähemmän kuin oikeasti käyttävät. (Suvilampi 2011, 49.)

Audit-kyselyn avulla monelle selkenee annoskoon termi ja haitallisen alkoholinkäytön rajat. Audit-kysely on hyvä itsehoidon suuntaviitta. Asiakkaan on mahdollista peilata omaa tulostaan olemassa oleviin yleisiin rajoihin. Osalle vanhemmista tulos voi yllättää korkeiden pisteiden vuoksi ja osaa se ei hälytä lainkaan, mutta vanhempi saattaa pysähtyä pohtimaan, tulisiko käyttöä vähentää. (Suvilampi 2011, 46.) Audit-kyselyn avulla joidenkin vanhempien juominen voi vähentyä, mutta joidenkin käytön vähentämiseen se ei auta (Suvilampi 2011, 49). Kaikkien asiakkaiden kohdalla kyselyn käyttäminen ei välttämättä tunnu luontevalta. Kyselyn käyttäminen voi tuntua turhauttavalta sekä työntekijästä, että vanhemmasta, mikäli vanhemmalla on jokin uskonnollinen vakaumus tai hän on absolutisti. (Suvilampi 2011, 57.) Kyselyn käyttäminen voi tuntua turhauttavalta, jos asiakkaan jatko ei ole jäsentynyt. Audit-kyselyn rinnalle kaivataan selvää hoitopolkua. (Suvilampi 2011, 51.) Vanhempien kohtaamiseen kaivataan lisää välineitä (Roine 2010, 43).

5.2.4 Luottamuksen kehittäminen

Liika varovaisuus työssä voi johtua tahdosta ylläpitää luottamusta perheen kanssa (Vehmanen 2010, 1191). Alkoholinkäytön esille ottaminen koetaan työssä haasteelli-

seksi ja sen vaikutusta luotettavaan asiakassuhteeseen pohditaan. Ei ole samantekevää kuinka keskustelu alkoholinkäytöstä aloitetaan. Vaikka alkoholin käytön haitat ulottuvat koko lähipiiriin, sosiaalisiin suhteisiin ja työelämään, koetaan sen käyttäminen henkilökohtaiseksi asiaksi. (Suvilampi 2011, 47.) Pelkona voi olla, että vanhemmat pahoittavat mielensä ja päättävät neuvokäynnit kokonaan, koska käynnit ovat vapaaehtoisia (Vehmanen 2010, 1191). Luottamuksen syntymistä vanhempaan voi edistää lapsen kanssa yhdessä vietetty lisääika. Luottamuksen kehittymistä vanhempaan voi tavoitella lapsen kautta, esimerkiksi jos työntekijällä on mahdollisuus tutustua lapseen ja oppia tämän lempileluista tai -leikeistä, voi se viestiä vanhemmalle työntekijän tuntevan lapsen ja täten tukea myös kuvaa työntekijän kyvystä nähdä, mikä on lapsen edun mukaisista. (Ruotsalainen 2013, 61.) Vanhempi arvostaa suoraa, reilua, rehellistä ja myötätuntoista otetta työntekijältä (Fraser ym. 2009, 861).

5.2.5 Informaation antaminen

Lapsen kanssa pääosin työskentelevä työntekijä voi vanhempaan yhteydessä ollessaan mainita erilaisista päihdehoito mahdollisuuksista, mikäli se tuntuu työntekijästä luontevalta (Itäpuisto & Inkinen 2012, 73). Päihdehuolto pystyy avopalveluina tarjoamaan keskusteluapua, palveluohjausta ja päihdeongelmaisen lääkkeellistä hoitoa. Perheenjäsenet tarvitsevat paljon konkreettista tukea, johon päihdehuollon on haasteellista vastata. (Itäpuisto & Selin 2013, 143.) Selvitäkseen alkoholiongelmastaan vanhemmat tarvitsevat paljon tukea (Fraser ym. 2009, 857). On tärkeää muistaa, ettei vanhemman alkoholiongelma kuitenkaan välttämättä ratkea helposti ja vie mukanaan lapsen ongelmia (Itäpuisto & Inkinen 2012, 73). On pidettävä mielessä, ettei ongelmaa ole tarkoituskaan saada ratkaistuksi välittömästi (Vehmanen 2010, 1192).

Lastensuojeluilmoitusta tehtäessä asiasta on ensin hyvä keskustella vanhempien kanssa ja ilmaista, ettei ilmoitus vastaa huostaanottoa. Mikäli pikaisen lastensuojeluilmoituksen tarvetta ei ole, on työntekijällä aikaa kartoittaa vaihtoehtoja ja kasata työtiimi avuksi. (Vehmanen 2010, 1191-1192.) Yhteistyön tärkeys sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön välillä on suuri (Suvilampi 2011, 50). Vanhemmalle tulee tarjota lähetettä vastaanotolle, jossa on mahdollista käsitellä vanhemman päihteiden käyttöä ja siitä aiheutuneita vaikutuksia lapselle (Fraser ym. 2004, 872). Työntekijän tulee rohkaista asiakasta hoidon piiriin, auttaa kuntoutuksen saamisessa ja tarjottava apua kuntoutuksen loput-

tua. Aikaisessa vaiheessa annettu aktiivinen tuki ja kuntoutus pienentävät haittoja. (Suomen lääkäriliitto 2008, 3917.) Kaikkia peruspalveluita, kuten neuvolaa käyttäviä riskiryhmään kuuluvia on pyrittävä tukemaan (Holmila ym. 2013, 44). Neuvolasta ollaan yhteydessä lastensuojelun työntekijöihin ja päihdepuolen hoitohenkilökuntaan. Neuvolasta asiakasta on mahdollista opastaa eteenpäin myös lääkärille tai avopäihdehoidon piiriin. (Suvilampi 2011, 50.) Viranomaisten keinot auttaa alkoholiongelmista kärsivää perhettä ovat rajalliset, jos sitä verrataan alkoholiongelmaisen äidin raitistumisen vaikutukseen (Holmila ym. 2013, 44).

Ammattiauttajan on tärkeää tarjota ammattitaitonsa vanhemman ja läheisten käytettäväksi ja autettava heitä selviytymään arjessa (Heino 2013, 59). Vanhemmalle voi kertoa ongelmien olevan yleisiä ja että tukea on mahdollista saada (Vehmanen 2010, 1192). Päihdetyötä tekevän ammattilaisen on annettava tutkimustietoa päihteiden käytön vaikutuksista sekä lapsen kyvystä huomata vanhemman alkoholinkäyttö ja millaisia tunteita tähän liittyy (Heino 2013, 59). On aiheellista pohtia aikuisten ottamista valistuksen kohteeksi nuorten sijaan. Aikuisille kohdistettua alkoholivalistusta olisi hyvä tarjota riittävän aikaisessa vaiheessa, esimerkiksi sen haitoista ja ominaisuudesta aiheuttaa riippuvuutta ja masennusta. (Itäpuisto 2005, 129.) Töitä tekevällä henkilökunnalla on oltava tarpeeksi tietoa alkoholin haittavaikutuksista (Suomen lääkäriliitto 2008, 3917). Riskikäyttäjää-äitejä tulisi opastaa alkoholinkäytön vähentämiseen tai lopettamiseen, koska juominen vaarantaa lapsen henkisen kehityksen ja on vahingollista äideille. Sen sijaan, että juomista rajoittavaa neuvontaa annetaan yleisesti kaikille, on tavoiteltava yksilöllistä neuvontaa. (Pohjola, Alaja & Seppä 2007, 3164.)

5.2.6 Syyllisyyden lieventäminen

Pelko lapsen huostaanotosta ja häpeä alkoholiongelmasta ovat avun hakemisen esteenä (Holmila ym. 2013, 44). Tukea saavat vanhemmat pelkäävät ympäristön syrjintää ja perheen hajoamisen mahdollisuutta. Nämä pelot voivat ajan kanssa vaikuttaa vanhemman mielenterveyteen ja hyvinvointiin. (Revans 2008.) On tärkeää tiedostaa alkoholismin olevan sairaus ja täten pienennettävä sairaudesta kärsivien syyllisleimaa (Suomen lääkäriliitto 2008, 3917). Alkoholiongelmaista ei saa syyllistää tai leimata (Suomen lääkäriliitto 2008, 3917; Vehmanen 2010, 1192). Alkoholiongelmiin yhdistetty leima ja salailu voivat viestiä siitä, etteivät vanhemmat saa tarvitsemaansa tukea ja jotkut lapset

voivat elää vaarallisissa oloissa saamatta apua. Useimmat vanhemmat haluavat tehdä parhaansa lastensa suhteen ja he joilla on alkoholiongelmia usein tiedostavat hyvinkin selkeästi niiden vaikutuksen lapseensa. Vaikka vanhempi olisi tietoinen tuen tarpeestaan, saattaa hän olla vastahakoinen sen hakemiselle. (Revans 2008.)

5.2.7 Ajan antaminen vanhemmalle

Jotkut vanhemmista osaavat hakea apua itselleen, mutta toiset kieltävät sen tarpeen, eivätkä tunnista sitä (Heino 2013, 51). Alkoholiongelmainen vanhempi saattaa kieltää ongelmansa, eikä tällöin näe avulle tarvetta (Itäpuisto 2005, 71; Nykänen 2007, 70). Alkoholiongelmaa ei olla aina valmiita myöntämään (Vehmanen 2010, 1192). Alkoholiongelman tunnustaminen itselle on kokemuksena hyvin aikaa vievä ja henkilökohtainen (Törmä 2011, 100). Ongelma kielletään usein myös ei-juovan vanhemman osalta. Ulkopuolisille ihmisille alkoholiongelmainen vanhempi osaa antaa itsestään erilaisen kuvan ja positiivisen kuvan luominen itsestä on tyyppillistä. (Nykänen 2007, 70.) Erilaisiin selityksiin vetoaminen on tyyppillistä alkoholiongelmaiselle vanhemmalle. Juomisen ongelmattomuutta vanhempi voi todistaa töissä käymisellä tai perheen raha-asioista huolehtimisellaan. Vanhempi saattaa kieltää ongelmansa vähättelemällä juotuja alkoholimääriä ja vertaamalla omaa juomistaan enemmän alkoholia käyttäviin kavereihinsa. Vanhempi voi kieltää ongelmansa vedoten alkoholismiin sairautena, koska ei tunne olevansa sairas ja täten näe tarvetta avulle. (Itäpuisto 2005, 71.) Vanhempi saattaa piilottaa ja aliarvioida ongelmiaan (Ruotsalainen 2013, 55). Mikäli vanhempi ei itse tunnista tai tunnusta avuntarvettaan on vanhempaa hankala auttaa (Holmila ym. 2013, 44).

Työntekijän työtä helpottaa, mikäli vanhemmat ovat rehellisiä ongelmiansa suhteen ja ovat valmiita keskustelemaan niistä avoimesti. Tämä on myös yhteydessä työn onnistumiseen, jonka vuoksi tarvittaisiin enemmän aikaa, jotta luottamuksen olisi mahdollista syntyä. Mikäli vanhempi on rehellinen, avoin, ei-aggressiivinen, sitoutuvainen tukitoimiin ja haluaa parantua, helpottaa se lapsen auttamista. Lapsen auttamista vaikeuttaa, mikäli vanhempi on salaileva, asenteeltaan negatiivinen, sitoutumaton tukeen ja kieltää lasta puhumasta perheen tilanteesta kenellekään. (Ruotsalainen 2013, 55.)

5.2.8 Päähteettömyyden ja vanhemmuuden tukeminen

Työntekijän on huomioitava vanhemmat oman lapsensa terveyden ja hyvinvoinnin asiantuntijoita ja lapsen toivotun kasvun toteuttajina (Suvilampi 2011, 51). Työntekijän on hyvä tiedostaa, että vanhempien hyvinvoinnilla voi olla suuri yhteys koko perheen terveydentilaan (Suvilampi 2011, 48). Lastensuojelun ja päihdehuollon piirissä tavoitteena on vahvistaa asiakkaan osallisuutta ja vastata hänen tarpeisiinsa. Myös laki velvoittaa tähän. Asiakkaan ja lapsen tarpeet ovat tulkinnanvaraisia ja vaihtelevat tilanteen mukaan. (Heino 2013, 50.) Laitoshoitopaikoissa, joissa hoitoon vastaanotetaan kaikki perheenjäsenet, panostetaan hoidossa vastuuntuntoiseen vanhemmuuteen, vanhemman ja lapsen väliseen kommunikointiin, perheen ylläpitämisen tukemiseen ja sen toimintaan, lasten tarpeisiin ja vanhempien parisuhde-elämään. Tukea on mahdollista antaa perhe- ja pariterapian sekä yhteisohoidon muodossa, mutta myös elämänhallintaa ja arkea tukevilla toimilla. (Itäpuisto & Selin 2013, 141.) Ensi- ja turvakotiliitto käyttää hoitomallia, joka mahdollistaa äitien ensikoteihin hoitoon oton jo raskausaikana. Perustana hoidolle on ajatus äitiyden ja vanhemmuuden vahvistamisesta yhtäaikaisesti päähteettömyyteen pyrkimisen rinnalla. Päämäärä tähtää äitien päähteettömyyden saavuttamiseen ja lapselle pääasiallisena huoltajana selviytymiseen. (Pajulo 2010, 1206.) Huomiota on kiinnitettävä enenevässä määrin äitien psyykkisten oireiden luonteeseen ja vauvan huolehtimisessa jo aikaisessa vaiheessa koettuihin haasteisiin. Äidin ja lapsen oloja ja jatkohoidon kulkua olisi seurattava järjestelmällisemmin myös ensikotijakson jälkeen ja tilanteen olisi hyvä olla selvillä myös heitä alkuun hoitaneella osapuolella. (Pajulo 2010, 1210.)

Oma rooli voi olla vanhempaa päähteettömyyteen tukeva työntekijä, jolloin sekä vanhemman että lapsen kokemuksen huomioiminen voi olla tavoitteena. Tällöin auttamisessa keskitytään pääosin vanhempaan, mutta lapsi on mukana arvioimassa vanhemman edistymistä ja antamassa oman mielipiteensä tilanteeseen. (Ruotsalainen 2013, 47.)

Vanhemman ollessa päihtynyt vastaanotolla työntekijän on huomioitava työntekijä-asiakassuhde, velvollisuus toimia asiakkaan parasta ajatellen, tarve välittää informaatiota, luottamuksellisuuden varmistaminen, asianmukainen raportointi lapsen kaltoinkohtelusta ja laiminlyönnistä sekä velvollisuus turvata muut työntekijät ja ympäristön ihmiset (Fraser ym. 2004, 870).

Menneinä aikoina työssä on etsitty syyllisiä. Ongelmiin ja heikkouksiin keskittymisen sijaan ammattiauttajia on 1980-luvulta alkaen neuvottu keskittymään voimavaroihin ja ratkaisumahdollisuuksiin. (Heino 2013, 59.) Lapsen kanssa paraneva suhde ja vanhemman vastuullistaminen lapsen hoidosta ovat vanhemmalle voimakkaita motivaattoreita hoitoon hakeutumiselle ja sen jatkamiseen (Fraser ym. 2009, 857). Mikäli päihdeongelmainen vanhempi ei kykene näkemään käyttönsä haitallisuutta sikiölle, lapselle tai lähiympäristölleen, joutuu auttajana miettimään kuinka vanhempaa voisi motivoida toimimaan tulevaisuudessa toisin (Heino 2013, 58).

6 POHDINTA

6.1 Eettisyys ja luotettavuus

Hyvä tutkimus on eettisesti sitoutunutta. Hyvä tieteellinen käytäntö noudattaa rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Hyvässä tutkimuksessa tutkimussuunnitelma ja –asetelma sekä tutkimuksen raportointi on laadittu selkeästi. Tutkijalla itsellään on vastuu noudattaa työssään tieteellistä käytäntöä sekä olla rehellinen ja vilpitön. Tutkimuksen eettisyys kietoutuu luotettavuus- ja arviointikriteerien ympärille. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127, 132-133.)

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella validiteetin eli sen perusteella, kuinka hyvin tutkimuksessa on toteutunut luvatus aiheen tutkiminen. Toinen käsite, joka yhdistetään tutkimuksen luotettavuuteen, on reliabiliteetti eli tutkimustulosten toistettavuus. Tutkimuksen luotettavuudesta puhuttaessa on otettava huomioon myös tutkimuksen puolueettomuus. Tutkimuksen puolueettomuutta tarkasteltaessa tarkastelun kohteeksi nostetaan se, miten paljon tutkijan omat vaikutteet, kuten ikä, uskonto, poliittinen asenne, kansalaisuus tai virka-asema vaikuttaa siihen, miten tutkija tutkimuskohdettaan tulkitsee. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 135-136.)

Kirjallisuuskatsauksen luotettavuuden kannalta yksi tärkeimmistä vaiheista on tutkimusaineiston hakuprosessi. Mikäli hakuprosessissa tehdään virheitä, on työssä mahdollista ajautua virheellisiin johtopäätöksiin. (Niela-Vilén & Hamari 2016, 24-25, Whittemore 2005 mukaan.) Työn jokaisessa vaiheessa on huomioitava luotettavuuteen liittyvät kysymykset ja tarkasteltava, mitkä tekijät ovat saattaneet vaikuttaa työn luotettavuuteen sitä heikentävästi (Niela-Vilén & Hamari 2016, 32, Whittemore 2005; Whittemore & Knafl 2005 mukaan).

Tässä opinnäytetyössä pyrin toimimaan hyvän tieteellisen käytännön mukaan. Opinnäytetyön suunnitelma oli selkeä, vaikka valmistumisaikataulu venyi. Työ oli alun perin tarkoitus saada valmiiksi nopeammalla aikataululla, mutta opinnäytetyöhön käytetty lisäaika on varmasti parantanut sen laatua. Tulokset pyrin raportoimaan avoimesti, rehellisesti ja johdonmukaisesti. Kaikki opinnäytetyön kysymyksiin löytämäni vastaukset

pyrin ilmaisemaan selkeästi. Tulosten esittelyssä pyrin viittamaan lähteisiin selkeästi ja kaikkien lähteiden tiedot merkitsin lähdeluetteloon.

Luotettavuutta tässä opinnäytetyössä lisää se, että hankin aineiston terveystieteen alalta luotettavista tietokannoista. Opinnäytetyön aineistoksi löysin asianmukaisia lähteitä, kuten väitöskirjoja, pro gradu – tutkielmia ja tutkimusartikkeleita. Nämä lisäävät opinnäytetyön luotettavuutta. Työn luotettavuuden voidaan nähdä lisääntyvän, kun tekijöitä on useampi, mutta koen opinnäytetyön teon sujuneen hyvin, vaikka tein sen yksin. Opinnäytetyö vastaa kahteen tehtäväänsä hyvin. Tarkastellessani muuta aiheeseen liittyvää kirjallisuutta internetistä huomasin, että opinnäytetyön tulokset ovat melko yhdenmukaisia niiden kanssa. Tämä lisää opinnäytetyön luotettavuutta. Koen opinnäytetyön tekemisen lisänneen valmiuksiani kohdata päihdeongelmaisen vanhemman lapsi ja päihdeongelmainen vanhempi vanhemmuutta tukien.

6.2 Yhteenveto

6.2.1 Päihdeongelmaisen vanhemman lapsen kohtaaminen sairaanhoitajana

Kohdattaessa päihdeongelmaisten vanhempien lapsia on selvitettävä millainen alkoholinkäyttö on heistä ongelmallista, jotta on mahdollista tarkastella asioita lapsen näkökulmasta (Itäpuisto 2005, 75). Lapsi asettuu keskiöön vanhemman alkoholinkäytön sijaan, kun lasta autetaan vähentämällä haittoja, jotka ovat aiheutuneet hänelle vanhemman alkoholinkäytöstä johtuen (Ruotsalainen 2013, 48). Vanhemman juomiseen voi olla mahdotonta vaikuttaa, mutta on pidettävä mielessä, että lasta on mahdollista tukea muita välillisiä keinoja käyttämällä (Kuronen 2007, 7). Jokaiselle lapselle on annettava tukea yksilöllisesti (Itäpuisto & Inkinen 2012, 73; Ruotsalainen 2013, 46). Mikäli perheen tilanne vaatii asioihin puuttumista, on tärkeää, että lapsi nähdään perheestä erillisenä yksilönä, jolle kuuluu omia oikeuksia (Holmila & Ilva 2010, 48, 58).

Perheen tilanteeseen on puututtava, kun lapsen kotiolot vaarantavat olennaisesti hänen terveystensä ja hyvinvointinsa (Helenelund-Romppainen 2008, 62; Takala 2012, 80). Asioihin puuttuminen ja kyky nähdä alkoholiongelmaisen vanhemman lapsen oireiden taustalle vaativat ammattitaitoa (Itäpuisto & Selin 2013, 143). Oireita ei aina näe päälle-

päin, jonka vuoksi työntekijällä on oltava herkkyyttä huomata ja tunnistaa lapset, jotka elävät alkoholiperheessä (Roine ym. 2010, 12). Ongelmien havaitseminen mahdollisimman varhain ja niiden puheeksi otto on tärkeää (Roine 2010, 45).

Asioista on hyvä kysyä suoraan lapselta itseltään (Helenelund-Romppainen 2008, 62; Vehmanen 2010, 1190; Takala & Roine 2013, 31). Lapsen mainitessa vanhemman juomisesta on kysyttävä lisää sen merkityksestä lapsen elämään (Mackrill ym. 2012, 284). Lapsen kehitystaso ja kognitiivinen taidokkuus on otettava huomioon kysymyksiä esittäessä (Helenelund-Romppainen 2008, 66; Vehmanen 2010, 1190; Ruotsalainen 2013, 62). Vaikeista asioista keskusteltaessa on hyvä, että lapselta kysytään välillä millaisia tunteita keskustelu hänessä herättää (Helenelund-Romppainen 2008, 67).

On tärkeää, että vanhemman päihdeongelmasta kärsivällä lapsella on ympärillään ihmisiä, joiden kanssa on mahdollista keskustella ja käsitellä vaikeita asioita (Kaivosoja 2010, 87; Roine ym. 2010, 13; Itäpuisto & Inkinen 2012, 74; Takala & Roine 2013, 31). Lasta on tärkeä kuulla (Helenelund-Romppainen 2008, 58; Holmila & Ilva 2010, 48, 57; Itäpuisto & Inkinen 2012, 73; Takala 2012, 81; Ruotsalainen 2013, 49). Lasta auttaa, kun hänen kokemuksiaan ja tunteitaan kunnioitetaan (Itäpuisto & Inkinen 2012, 74).

Lapset kokevat vanhempansa alkoholiongelman leimaavana ja häpeällisenä (Takala & Roine 2013, 28-29). Leimaamista on vältettävä autettaessa lasta (Holmila & Ilva 2010, 58). Nuoren häpeän tunnetta on pyrittävä lieventämään (Takala 2012, 81). Lapset voivat tuntea negatiivista erityisyydentunnetta, jonka vuoksi on tärkeää, että heitä kohdellaan mahdollisimman normaalisti, eikä erityishuomiota vaatien (Fraser ym. 2009, 863; Holmila & Ilva 2010, 58; Takala & Roine 2013, 28-29).

Avoimen ilmapiirin luominen edesauttaa lapsen avautumista perheen ulkopuolisille henkilöille, eikä lapsen energia kulu tällöin tilanteen salailuun, peittelyyn tai häpeämiiseen (Ruotsalainen 2013, 56). Lapselle avoimuus on merkityksellistä (Holmila & Ilva 2010, 57-58; Ruotsalainen 2013, 62). Lapsen on koettava vahvaa luottamusta, jotta avautuminen vanhemman alkoholiongelmistä on mahdollista (Kaivosoja 2010, 88). On tärkeää, että työntekijän ja lapsen välille muodostuu luottamuksellinen suhde (Heino 2013, 53; Ruotsalainen 2013, 60).

Lapselle vanhemman alkoholinkäyttö voi näyttäytyä täysin erilaisena kuin vanhemmalle itselleen (Itäpuisto 2005, 70; Vehmanen 2010, 1190; Ruotsalainen 2013, 54). Vanhemman alkoholiongelmaiseksi määrittäminen on lapselle tärkeä ja aikaa vievä prosessi, joka toteutuessaan loppuun tuottaa lapselle helpotusta (Itäpuisto 2005, 113).

Kuulemistilanteissa lapsen on mahdollista saada tietoa erilaisista tukimahdollisuuksista (Helenelund-Romppainen 2008, 63). Ammatilaisen on oltava tietoinen tarjolla olevista palveluista ja tekijöistä, joista nuori voi saada itselleen apua. Jotta nuoren ohjaaminen sopivien palveluiden ääreen on mahdollista, vaaditaan ammatilaiselta riittävää tiedollista ja taidollista valmiutta. (Takala 2012, 76, 80.)

Päihdeperheiden lasten kohtaamiseen kaivataan selkeitä ohjeita (Roine 2010, 43; Ruotsalainen 2013, 51). Lapsen kohtaamisessa hyödyllisinä koetaan lastensuojelun piirissä yleisesti käytössä olevat kyselylomakkeet ja voimavarakartoitukset (Hubara & Pakkanen 2010, 63). Lasta on tärkeää opastaa tehtävien tekemiseen selkeästi ja hänelle on kerrottava, mikä niiden tarkoitus on (Helenelund-Romppainen 2008, 66).

Elämään liittyvät toiveet vahvistavat lapsen voimavaroja (Helenelund-Romppainen 2008, 48-49). Lapsen arkea ja unelmia tukee, kun lapsen huomio kiinnittyy tulevaisuuden tavoitteisiin, toiveisiin ja haaveisiin (Kaivosoja 2010, 89). Nuorelle perheen ulkopuoliset aikuiset voivat olla tärkeitä, jonka vuoksi on huomioitava oma merkityksensä ammatilaisena hänen auttamisessaan (Takala & Roine 2013, 34).

6.2.2 Päihdeongelmaisen vanhemman kohtaaminen sairaanhoitajana vanhemmuutta tukien

On tärkeää osoittaa tilanne vanhemmalle lapsen näkökulmasta (Fraser ym. 2009, 857; Pajulo 2010, 1210-1211; Vehmanen 2010, 1190-1192; Marttunen & Pahlen 2013, 2051). Vanhemmalle voi painottaa yhteistä päämäärää, joka on lapsen hyvinvointi (Vehmanen 2010, 1190-1192).

Vanhemman alkoholinkäytön voidaan nähdä olevan yhteydessä lapsen hyvinvointiin, minkä vuoksi sen puheeksi ottaminen on tärkeää (Suvilampi 2011, 49). Myötätuntoinen ja ei-syyllistävä vuorovaikutus vanhemman kanssa on tärkeää, kun käydään keskustelua

huolesta lapseen, joka aiheutuu vanhemman alkoholinkäytön takia (Fraser ym. 2004, 872). Pitkä työkokemus helpottaa asioiden esille ottamista (Roine 2010, 42; Vehmanen 2010, 1192). Vanhemman alkoholinkäytöstä on hyvä kysyä rutiininomaisesti (Vehmanen 2010, 1192; Holmila ym. 2013, 44).

Alkoholin käyttöä voidaan kartoittaa seulonnan ja mini-intervention avulla (Suomen lääkäriliitto 2008, 3917). Alkoholin käytön puheeksi ottaminen helpottuu audit-kyselyn avulla, koska se sisältää kysymyksiä, jotka tukevat vuorovaikutusta (Suvilampi 2011, 57). Audit-kyselyn avulla vanhemmalle tulee tutuksi annoskoon termi ja haitallisen käytön rajat (Suvilampi 2011, 46).

Alkoholinkäyttö koetaan usein henkilökohtaisena asiana, vaikka sen haitat ulottuvat koko lähipiiriin. Alkoholinkäytön puheeksi ottaminen koetaan haastavana ja sen vaikutusta luottamukselliseen suhteeseen asiakkaan kanssa pohditaan. (Suvilampi 2011, 47.) Luottamuksellisen suhteen syntymistä vanhempaan voi tavoitella lapsen kautta (Ruotsalainen 2013, 61).

Ammattiauttajan tulee tarjota ammattitaitonsa vanhemman ja tämän perheen käyttöön, sekä tuettava heidän selviytymistään arjessa. Vanhemmalle on annettava tutkimustietoa päihteiden käytön vaikutuksista sekä lapsen kokemuksista päihdeperheessä elämisestä. (Heino 2013, 59.) Asiakasta on rohkaistava hoidon piiriin, autettava kuntoutuksen saamisessa ja tarjottava tukea kuntoutuksen päätyttyä (Suomen lääkäriliitto 2008, 3917).

Vanhemman avun hakemisen esteenä voi olla pelko lapsen menettämisestä ja häpeä alkoholiongelmasta (Holmila ym. 2013, 44). Alkoholiongelmaista vanhempaa ei tule syyllistää tai leimata (Suomen lääkäriliitto 2008, 3917; Vehmanen 2010, 1192). Vanhempi saattaa olla vastahakoinen avun hakemiselle, vaikka olisi tietoinen sen tarpeesta (Revans 2008).

On tavallista, että alkoholiongelmainen vanhempi kieltää ongelmansa (Itäpuisto 2005, 71; Nykänen 2007, 70; Vehmanen 2010, 1192). Vanhempaa on haasteellista auttaa, mikäli hän ei itse koe tarvitsevansa apua (Holmila ym. 2013, 44). Vanhempien rehellisyys ja avoimuus ongelmiensa suhteen helpottaa työntekijän työtä (Ruotsalainen 2013, 55).

Lastensuojelu ja päihdehuolto tavoittelevat asiakkaan osallisuuden vahvistamista ja tarpeisiin vastaamista (Heino 2013, 50). Hoitoon hakeutumiseen ja sen jatkamiseen vanhempaa motivoi lapsen kanssa paraneva suhde ja vanhemmalle annettu vastuu lapsen hoidosta (Fraser ym. 2009, 857). Päihdeongelmia hoitavissa laitoshoitopaikoissa keskittään vastuuntuntoisen vanhemmuuden vahvistamiseen ja koko perheen keskinäisen vuorovaikutuksen paranemiseen (Itäpuisto & Selin 2013, 141).

6.3 Jatkotutkimusehdotukset

Tulokset vahvistivat, että lapsen ja vanhemman kohtaaminen on tärkeää silloin kun vanhempi käyttää päihteitä. Tutkimusten näkökulmasta näyttää siltä, että erityisesti päihteitä käyttävien isien näkökulma jää vähemmälle huomiolle. Jatkossa olisi hyvä äitien lisäksi huomioida myös isien näkökulma.

LÄHTEET

Alkoholiongelman hoito. 2015. Käypähoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Päihdelääketieteen yhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Luettu 14.4.2016. <http://www.kaypahoito.fi>

Fraser, C., McIntyre, A. & Manby, M. 2009. Exploring the Impact of Parental Drug/Alcohol Problems on Children and Parents in a Midlands County in 2005/06. *British Journal of Social Work* 39 (5), 846–866.

Fraser, JJ., McAbee, GN & American Academy of Pediatrics, Committee on Medical Liability. 2004. Clinical report: Dealing With the Parent Whose Judgment Is Impaired by Alcohol or Drugs: Legal and Ethical Considerations. *Pediatrics* 114 (3), 869-873.

Gruber, KJ. & Taylor, MF. 2006. A Family Perspective for Substance Abuse: Implications from the Literature. *Journal of Social Work Practice in the Addictions* 6 (1/2), 1-29.

Heino, T. 2013. Läheisneuvonpito – vaihtoehtoinen tapa kohdata päihdehaitat lastensuojelussa. Teoksessa Warpenius, K., Holmila, M. & Tigersted, C. (toim.) 2013. Alkoholit ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Tampere: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino Oy. 47-62.

Helenelund-Romppainen, R. 2008. Vanhemman psykososiaaliset ongelmat: lapsen kokemus perheen arjesta: lapsikeskeisyys Näkymätön lapsi – hankkeessa. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen laitos. Pro gradu – tutkielma.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2014. Tutki ja kirjoita. 19. painos. Helsinki: Tammi.

Holmila, M. & Ilva, M. 2010. Näkymätön uhri vai pätevä toimija? Vanhempiensa päihdeidenkäytöstä kärsivien lasten mielipiteitä ja selviytymiskeinoja. Teoksessa Roine, M., Ilva, M. & Takala, J. (toim.) 2010. Lapsuus päihdeiden varjossa Vanhempien päihdeidenkäytöstä kärsivät lapset tutkimuksessa ja käytännön työssä. A-klinikkasäätiön raporttisarja 57, 47-59.

Holmila, M., Raitasalo, K., Autti-Rämö, I. & Notkola, I-L. 2013. Päihdeongelmaisten äitien lapset. Teoksessa Warpenius, K., Holmila, M. & Tigersted, C. (toim.) 2013. Alkoholit ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Tampere: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino Oy. 36-46.

Hubara, S. & Pakkanen, E. 2010. Lasten ja nuorten vertaistuki verkossa. Teoksessa Roine, M., Ilva, M. & Takala, J. (toim.) 2010. Lapsuus päihdeiden varjossa Vanhempien päihdeidenkäytöstä kärsivät lapset tutkimuksessa ja käytännön työssä. A-klinikkasäätiön raporttisarja 57, 61-71.

Huttunen, M. 2013. Alkoholien ja huumeiden väärinkäyttö. Lääkärikirja Duodecim. Luettu 14.9.2014. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00194&p_haku=Alkoholien%20ja%20huumeiden%20v%E4%E4rink%E4ytt%F6

Itäpuisto, M. 2005. Kokemuksia alkoholiongelmiaisten vanhempien kanssa eletystä lapseudesta. Kuopion yliopisto. Sosiaalipsykologian ja sosiologian laitos. Väitöskirja.

Itäpuisto, M. & Inkinen, A. 2012. Vanhempien alkoholinkäyttö lapsen ja nuoren huolenaiheena. Teoksessa Inkinen, A., Kokkonen, J & Ruuska, V. (toim.) 2012. Selvää synergiaa – Eettisesti kantavaa päihdekasvatusta. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki. 69-75.

Itäpuisto, M. & Selin, J. 2013. Miten palvelut vastaavat päihteiden käyttäjän läheisten avuntarpeisiin? Teoksessa Warpenius, K., Holmila, M. & Tigersted, C. (toim.) 2013. Alkoholit- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Tampere: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino Oy. 138-145.

Itäpuisto, M. & Taitto, A. 2010. Lapsi ja vanhempien alkoholinkäyttö – opas varhaiskasvatuksen työntekijöille. Luettu 14.4.2016.

http://www.lasinenlapsuus.fi/sites/default/files/pdf/lapsi_ja_vanhempien_alkoholinkaytto_o_-_opas_varhaiskasvatuksen_tyontekijoille.pdf

Johansson, K. 2007. Kirjallisuuskatsaukset – Huomio systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen. Teoksessa Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L. (toim.) 2007. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turku: Turun yliopisto. 3-9.

Kaivosoja, S. 2010. Lapsen kokemus vanhemman ongelmallisesta alkoholinkäytöstä ja siltä suojaavista tekijöistä. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu – tutkielma.

Kuronen, M. 2007. Alkoholit lapsen silmin. Kansanterveys: Kansanterveyslaitoksen tiedotuslehti 3/2007, 7-8.

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/785.

Lapin ensi- ja turvakoti ry. Vanhemmuus. Luettu 15.9.2014.

http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/jasenyhdistykset/lapin_ensi_ja_turvakoti_ry/vanhemmuus/

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Leino-Kilpi, H. 2007. Kirjallisuuskatsaus – tärkeää tiedonsiirtoa. Teoksessa Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L. (toim.) 2007. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turku: Turun yliopisto. 2.

Lindroos, L. 2010. Hyvä vanhemmuus. A-klinikkasäätiö. Tietoiskut. Luettu 28.9.2014.

<http://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihteet-ja-perhe/hyva-vanhemmuus>

Mackrill, T., Elklit, A. & Lindgaard, H. 2012. Treatment-seeking young adults from families with alcohol problems. What have they been through? What state are they in? Counselling and Psychotherapy Research 12 (4), 276-286.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Vanhemmuus muuttaa elämää. Luettu 28.9.2014.

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/

Marttunen, M. & Pahlen, B. 2013. Päihdehäiriöiden kehittymistä voidaan ehkäistä. Duodecim 129 (19), 2051-2056.

- Mäkelä, R., Fagerström, K. & Niskasaari, M. 2009. Perhe ja päihteet. Teoksessa Lari-vaara, P. Lindroos, S. & Heikkilä, T. 2009. Potilas, perhe ja perusterveydenhuolto. Duodecim, 228-239.
- Niela-Vilén, H. & Hamari, L. 2016. Kirjallisuuskatsauksen vaiheet. Teoksessa Stolt, M., Axelin, A. & Suhonen, R. 2016. Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turku: Turun yliopisto. 23-34.
- Nykänen, L. 2007. "Se on semmonen kivireki, jota joutuu vetään perässään. Halus tai ei.": lapsuuden kokemuksia vanhempien alkoholiongelmien varjossa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu – tutkielma.
- Pajulo, M. 2010. Alkuperäistutkimus: Kannattaako päihdeongelmaisten äiti-vauvaparien hoito? Suomen lääkirilehti 65 (13-14), 1205-1211.
- Pakkanen, E. 2010. ”Jaksaako vai hakeeko apua” – Lasten tarinat varjomaailma – verkkopalvelussa. Teoksessa Roine, M., Ilva, M. & Takala, J. (toim.) 2010. Lapsuus päihteiden varjossa Vanhempien päihteidenkäytöstä kärsivät lapset tutkimuksessa ja käytännön työssä. A-klinikkasäätiön raporttisarja 57, 72-78.
- Pohjola, A., Alaja, R. & Seppä, K. 2007. Alkoholi ja imetys. Suomen lääkirilehti 62 (36), 3161-3165.
- Päihdehuoltolaki 17.1.1986/41.
- Revans, L. 2008. Support for families where a parent has alcohol problems. Community Care 1708, 24-25.
- Roine, M. 2010. Työkaluja lasten kohtaamiseen tarvitaan. Teoksessa Roine, M., Ilva, M. & Takala, J. (toim.) 2010. Lapsuus päihteiden varjossa Vanhempien päihteidenkäytöstä kärsivät lapset tutkimuksessa ja käytännön työssä. A-klinikkasäätiön raporttisarja 57, 39-45.
- Roine, M. & Ilva, M. 2010. Joka neljännessä suomalaisperheessä käytetään lasten näkökulmasta liikaa päihteitä. Teoksessa Roine, M., Ilva, M. & Takala, J. (toim.) 2010. Lapsuus päihteiden varjossa Vanhempien päihteidenkäytöstä kärsivät lapset tutkimuksessa ja käytännön työssä. A-klinikkasäätiön raporttisarja 57, 26-37.
- Roine, M., Ilva, M. & Takala, J. 2010. Johdatus lapsuus päihteiden varjossa – raporttiin. Teoksessa Roine, M., Ilva, M. & Takala, J. (toim.) 2010. Lapsuus päihteiden varjossa Vanhempien päihteidenkäytöstä kärsivät lapset tutkimuksessa ja käytännön työssä. A-klinikkasäätiön raporttisarja 57, 10-15.
- Ruotsalainen, S. 2013. Alkoholiongelmaisen vanhemman lapsen auttaminen lastensuojelutyöntekijöiden kokemana. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro gradu – tutkielma.
- Salo, S. 2009. Ei kiitos – asiaa alkoholista pienen lapsen vanhemmalle. Viisas vanhemmus – Millaisen mallin annat lapselle – ohjelma. Luettu 14.4.2016.
<http://www.lastenseurassa.fi/pub/files/neuvolaopas.pdf>
- Seppä, K. 2013. Miten alkoholia kannattaa käyttää. Luettu 14.9.2014.
<http://www.paihdelinkki.fi/tietoiskut/224-miten-alkoholia-kannattaa-kayttaa>

- Solantaus, T. 2010. Kun perheessä on mielenterveys- tai päihdeongelma. Luettu 14.4.2016. https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-op-paat/oppaat/omaiset/Pages/kun_perheessa_on_mielenterveys_tai_paihdeongelma.aspx
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2011. Päihdeongelmaisten lasten vanhempien tukipalvelujen varmistaminen – työryhmän raportti. Helsinki. Luettu 28.9.2014. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112085/URN%3aNBN%3afe201504226972.pdf?sequence=1>
- Stolt, M. & Routasalo, P. 2007. Tutkimusartikkelien valinta ja käsittely. Teoksessa Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L. (toim.) 2007. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turku: Turun yliopisto. 58-70.
- Suomen lääkäriliitto. 2008. Suomen lääkäriliiton kannanotto alkoholihaittojen vähentämiseksi. Suomen lääkärilehti 63 (45), 3916-3917.
- Suvilampi, E. 2011. Alkoholiksi lapsiperheessä Audit-kysely puheeksioton menetelmänä lastenneuvolassa. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Terveyden edistämisen koulutusohjelma. Ylempi-AMK opinnäytetyö.
- Takala, J. 2012. Varjomaailma ei jätä yksin. Teoksessa Inkinen, A., Kokkonen, J & Ruuska, V. (toim.) 2012. Selvää synergiaa – Eettisesti kantavaa päihdekasvatusta. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki. 76-87.
- Takala, J. & Roine, M. 2013. Nuorten kokemuksia aikuisten alkoholinkäytöstä. Teoksessa Warpenius, K., Holmila, M. & Tigersted, C. (toim.) 2013. Alkoholiksi ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Tampere: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino Oy. 24-35.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Alkoholijuomien kulutus väheni vuonna 2015. Luettu 14.4.2016. <https://www.thl.fi/fi/-/alkoholijuomien-kulutus-vaheni-vuonna-2015>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Törmä, T. 2011. Juovasta äidistä raittiiksi äidiksi – alkoholismista toipumisen prosessi äitien kertomana. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja.
- Vehmanen, M. 2010. Onkohan lapsiperheessä alkoholiongelma? Suomen lääkärilehti 65 (13-14), 1190-1192.
- Whittemore, R. 2005. Combining evidence in nursing research. Methods and implications. Nursing Research 54 (1), 56-62.
- Whittemore, R. & Knalf, K. 2005. The integrative review: updated methodology. Journal of Advanced Nursing 52 (5), 546-553.
- Wiley, J. (toim.) 2009. SBI for alcohol problems for parents in pediatrician offices. Brown University Child & Adolescent Behavior Letter 25 (1), 3-4.

LIITTEET

Liite 1. Tiedonhaku

TAULUKKO 1. Medic tiedonhaku

Hakusanat	Osumia	Otsikon mukaan valitut	Abstraktin mu- kaan valitut	Sisällön mukaan valitut
alkoholi* AND laps* AND van- hem*	8	5	3	2
alkoholi* AND laps*	38	15	11	6
alkoholi* AND vanhem*	13	6	4	0
				yhteensä 8

TAULUKKO 2. Cinahl tiedonhaku

Hakusanat	Osumia	Otsikon mukaan valitut	Abstraktin mu- kaan valitut	Sisällön mukaan valitut
parents AND child AND alcoholism	20	10	6	3
parenthood AND child AND alco- holism	0	-	-	-
parenthood AND alcoholism	0	-	-	-
alcoholism AND parents	62	29	9	3
alcoholism AND child	100	22	10	0
				yhteensä 6

TAULUKKO 3. Melinda tiedonhaku

Hakusanat	Osumia	Otsikon mukaan valitut	Abstraktin mu- kaan valitut	Sisällön mukaan valitut
laps? AND vanhem? AND alkoholi?	117	47	18	8
				yhteensä 8

TAULUKKO 4. Pubmed tiedonhaku

Hakusanat	Osumat	Otsikon mukaan valitut	Abstraktin mu- kaan valitut	Sisällön mukaan valitut
parents AND child AND alcoholism	104	43	5	0
parents AND alcoholism	207	71	6	0
child AND alco- holism	772	133	6	0
				yhteensä 0

Liite 2. Aineisto

TAULUKKO 5.

Tekijät Vuosi Julkaistu	Tarkoitus	Menetelmä	Keskeiset tulokset
Fraser, Claire; McIntyre, Annie; Manby, Martin 2009 Exploring the Impact of Parental Drug/Alcohol Problems on Children and Parents in a Midlands County in 2005/06 Artikkeli British Journal of Social Work 39 (5), 846–866	selvittää huoltajien ja lapsien kokemuksia vanhempien päihdeongelmien vaikutuksista heidän elämänsä	Laadullinen Strukturoidut haastattelut ja piirrä & kirjoita – tekniikan hyödyntäminen mukana 18 perhettä; 25 vanhempaa & 8 lasta	<ul style="list-style-type: none"> - Useimmat tutkittavat aikuiset tunnistivat avun tarpeensa ja olivat hakeutumassa hoitoon päihdeongelman vuoksi - Metadoni hoitoon pääsy ja omien lastensa hoitamisen mahdollistaminen olivat voimakkaita motivaattoreita vanhemmille päihteiden käytön lopettamiseen
Fraser, John J.; McAbee, Gary N.; American Academy of Pediatrics, Committee on Medical Liability 2004 Clinical report: Dealing With the Parent Whose Judgment Is Impaired by Alcohol or Drugs: Legal and Ethical Considerations Artikkeli Pediatrics 114 (3), 869-873			<ul style="list-style-type: none"> - Työntekijän on huolehdittava asiakkaansa turvallisuudesta ja työsuhteen luottamuksellisuudesta. - Lapsen huoltajan merkitys lapsen vastaanotokäynneillä on tärkeä, mutta työntekijän tulee pitää mielessään työntekijä-asiakassuhde, joka on pääosin lapseen - Työntekijän tulee raportoida asianmukaisesti
Gruber, Kenneth J; Taylor, Melissa Floyd; 2006 A Family Perspective for Substance Abuse: Implications from the Literature Katsausartikkeli Journal of Social Work Practice in the Addictions 6 (1/2), 1-29			<ul style="list-style-type: none"> - Päihdeongelmat vahingoittavat perheitä - Perheen merkitys on tärkeä päihderiippuvuuteen ja siitä paranemiseen - Perheen päihdeongelmien vaikutus on mahdollisesti suurin lapsiin

<p>Helenelund-Romppainen, Riitta</p> <p>2008</p> <p>Vanhemman psykososiaaliset ongelmat: lapsen kokemus perheen arjesta: lapsikeskeisyys Näkymätön lapsi – hankkeessa</p> <p>Pro gradu – tutkielma Kuopion yliopisto Hoitotieteen laitos</p>	<p>havainnollistaa lasten arkea perheissä, joissa vanhemmalla on ulkopuolista tukea vaativia psykososiaalisia ongelmia. havainnollistaa lasten kokemuksia saamastaan avusta Pielaveden ja Keiteleen ktt:n kuntayhtymän Näkymätön lapsi-hankkeen lapsikeskeisestä työmenetelmästä</p>	<p>Laadullinen</p> <p>haastattelu Näkymätön lapsi – hankkeeseen osallistuneille lapsille</p> <p>n=6</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Lapsen selviytymistä ja voimavaroja vahvistavia tekijöitä ovat läheiset suhteet, ystävät, myönteinen minäkuva, toivo, tuen saaminen, tilanteisiin varautuminen ja toiminta, joka vahvistaa voimavaroja - Kuulemistilanne saa lapsessa aikaan paljon erilaisia tunteita. - Kuulemistilanteet auttavat lasta ymmärtämään perheensä tilannetta paremmin
<p>Inkinen, Ari; Kokkonen, Jarmo; Ruuska, Virpi (toim.)</p> <p>2012</p> <p>Selvää synergiaa – Eettisesti kantavaa päihdekasvatusta</p> <p>Kokoomateos Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki.</p>	<p>auttaa löytämään oma paikka päihdekasvatuksen piirissä.</p> <p>vahvistaa nuorisovalian ja seurakuntien kasvatustoiminnan, ehkäisevän päihdetyön ja terveyden edistämisen osaamista ja ymmärrystä, jotta ammattilaiset pystyisivät paremmin omassa tehtävässään palvelemaan kuntalaisia ja seurakuntalaisia</p>		
<p>Itäpuisto, Maritta</p> <p>2005</p> <p>Kokemuksia alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa eletystä lapsuudesta</p> <p>Väitöskirja Kuopion yliopisto Sosiaalipsykologian ja sosiologian laitos</p>	<p>tarkastella millaista on elää lapsuutta alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa, sekä tarkastella kriittisesti tutkimuksessa, oma-apukirjallisuudessa ja terapiakirjallisuudessa sekä arkiarjellisuudessa ns. alkoholitiperhediskurssin käsitteitä lapsuudesta alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa, sekä pohtia ja esittää käsitteistöä, joka voi olla lähtökohtana lapsuuden paremmin havaitsemaan kykenevälle ajattelulle etenkin alkoholitutkimuksessa</p>	<p>Laadullinen</p> <p>Haastattelu alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa eläneille aikuisille lapsille (n=12)</p> <p>Mukana myös kirjoitettuja kokemuksia (n=34) ja lasinen lapsuus kirjoituskilpailun tekstejä (n=10)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Vanhempi ja lapsi määrittävät alkoholiongelman eri tavalla - Vanhemman alkoholiongelmaiseksi määrittelemisen on pitkä prosessi ja vie aikaa - Lapsi voi kokea alkoholia käyttävän vanhemman perheestä irrallisena henkilönä - Tutkittavat ovat kokeneet lapsuudessaan leimaamista ympäristön osalta
<p>Kaivosoja, Sanna</p> <p>2010</p> <p>Lapsen kokemus vanhemman ongelmallisesta alkoholinkäytöstä ja siltä suojaavista tekijöistä</p> <p>Pro gradu – tutkielma Jyväskylän yliopisto Kasvatustieteiden laitos</p>	<p>tarkastella lasten kokemuksia vanhemman alkoholinkäytöstä sellaisissa perheissä, joissa toinen vanhempi tai molemmat vanhemmat käyttävät alkoholia lapsen näkökulmasta ongelmallisesti. selvitetään myös sellaisia lasten kuvaamia heidän elämässään vaikuttavia tekijöitä, jotka suojaavat lasta vanhemman alkoholiongelman vaikutuksilta</p>	<p>Laadullinen</p> <p>Haastattelu, videotointi, havainnointi</p> <p>kohderyhmänä alkoholia käyttäneiden vanhempien lasten vertaisryhmä</p> <p>n=3</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Lapset kokivat vanhemman alkoholinkäytön negatiivisesti - Lapset kuvasivat suojaaviksi tekijöiksi omia toimintatapojaan tilanteissa, joissa vanhempi oli alkoholin vaikutuksen alaisena - Lapsen ympäristö esiintyi suojaavana tekijänä. Juomisesta puhuminen nähtiin tärkeänä tukena lapsille

<p>Kuronen, Maria</p> <p>2007</p> <p>Alkoholi lapsen silmin</p> <p>Artikkeli Kansanterveys: Kansanterveyslaitoksen tiedotuslehti 3/2007, 7-8.</p>			<ul style="list-style-type: none"> - Päihteitä käyttävien vanhempien lapset tarvitsevat tukea kaikilta lasten kanssa työskenteleviltä ammattiryhmiltä - Jokaisen vanhemman tulisi pohtia oman alkoholin käyttönsä vaikutusta lapseensa
<p>Mackrill, Thomas; Elklit, Ask; Lindgaard, Helle</p> <p>2012</p> <p>Treatment-seeking young adults from families with alcohol problems. What have they been through? What state are they in?</p> <p>Counselling and Psychotherapy Research 12 (4), 276-286</p>	<p>tutkimus tarkastelee alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa eläneiden jo aikuisten lasten lapsuuden kokemuksia ja heidän henkistä hyvinvointiaan.</p>	<p>Laadullinen</p> <p>Alkoholistien lapsille tarkoitetun hoitolaitoksen asiakkaat osallistuivat tutkimukseen, n=502, asiakkaille tehtiin inventaariot masennuksesta ja vanhemman alkoholismin aiheuttaneista traumoista. Käytettiin myös sukupuuta ym.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Tutkittavien äideistä 48 % oli alkoholin ongelmakäyttäjiä ja isistä 75 %. - Molemmat vanhemmat olivat ongelmakäyttäjiä 25 % tapauksista - Tutkittavista 46 % tiesi, että ainakin toinen vanhemmista kärsi psykiatrisesta ongelmasta - Tutkittavista 38 % ei ollut puhunut kenellekään perheen ongelmista
<p>Marttunen, Mauri; Pahlen, Bettina von der</p> <p>2013</p> <p>Päihdehäiriöiden kehittymistä voidaan ehkäistä</p> <p>Katsausartikkeli. Duodecim 129 (19), 2051-2056</p>			<ul style="list-style-type: none"> - Päihdehäiriöillä on yhteys mielenterveydenongelmiin - Aikainen päihdeiden käytön aloittaminen ja nuoruuden päihdeongelmat, sekä ADHD ja erilaiset käyttöhäiriöt toimivat altistajana myöhemmälle päihdehäiriön kehittymiselle - Näitä häiriöitä ehkäisemällä ja hoitamalla voidaan vähentää päihdehäiriöiden kehittymistä - Riskioloissa eläviä lapsien tilannetta voi auttaa huomioimalla heidät aikuisten palveluissa.
<p>Nykänen, Laura</p> <p>2007</p> <p>"Se on semmonen kivireki, jota joutuu vetään perässään. Halus tai ei.": lapsuuden kokemuksia vanhempien alkoholiongelmien varjossa</p> <p>Pro gradu – tutkielma Jyväskylän yliopisto Kasvatustieteiden laitos</p>	<p>tarkastella niiden henkilöiden lapsuuden kokemuksia, jotka ovat eläneet alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa.</p>	<p>Laadullinen</p> <p>Teemahaastattelu alkoholistien aikuisille lapsille (AAL) & AIAnon – järjestöille</p> <p>n=9</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Alkoholistien lapsien lapsuus on ollut rauhatonta, pelottavaa, turvatonta, jännittävää ja ahdistavaa aikaa. - Läheisyyden ja lapsi-vanhempi suhteen puuttuminen oli yleistä - Asioista vaikeneminen, puhumattomuus ja avoimuuden puute perheessä oli yleistä - Alkoholiongelmaisen kanssa eletty lapsuus näyttäytyi lapsille normaalinä

<p>Pajulo, Marjukka</p> <p>2010</p> <p>Kannattaako päihdeongelmaisten äiti-vauvaparien hoito?</p> <p>Alkuperäistutkimus Suomen lääkärilehti 65 (13-14), 1205-1211</p>	<p>pyrkii arvioimaan päihdeensikotihoidossa olevien äiti-vauvaparien lähtökoh- taista tilannetta ja hoidon tulokseen vaikuttavia tekijöitä</p>	<p>Seurantatutkimus, jossa tarkastellaan intervention vaikuttavuutta äiti- vauvaparien hoidossa</p> <p>n=34</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Synnytyksen jälkeen äitien heikko reagointi vauvan viestintään oli yleistä, mutta myös yksilöllistä vaihtelua oli havaittavissa. - Ensikotijaksolla lasten kehitys eteni normaalisti, mutta hoitajakson jälkeen oli huomattavissa lasten suorituskyvyn heikkene- mistä. - Äitien päihderetkahdus- ten takia kahden seuranta- vuoden aikana lapsista 42 % oli tarjottava väliaikais- ta, toistuvaa tai pysyvää sijoitusratkaisua. - Äidin psyykkisellä oirei- lulla voidaan nähdä yhteys ennustavaan arvioon.
<p>Pohjola, Aleksis; Alaja, Riitta; Seppä, Kaija</p> <p>2007</p> <p>Alkoholi ja imetys</p> <p>Alkuperäistutkimus Suomen lääkärilehti (36), 3161-3165</p>	<p>selvittää, millaista tietoa alkoholinkäytöstä annea- taan imetyksen aikana ja mikä olisi tutkimukseen perustuva tieto</p>	<p>Laadullinen</p> <p>Systemaattinen kirjalli- suuskatsaus (n=19), joka tarkastelee alkoholin vaikutuksia imetykseen ja lapseen, sekä ohjeita, joita hoitohenkilökunta antaa imettäville äideille</p> <p>Lisäksi haastattelu, jossa 18 lastenneuvolan tervey- denhoitajaa ja 23 valmis- tuvaa lääkäriä</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Alkoholin käytöstä ja sen vaikutuksista imetyksen aikana ei ole paljon tutkit- tua tietoa - Terveystieteiden ohjeet suosittelivat äitejä pitäytymään erossa alko- holista kokonaan imettä- misen aikana. Lääkärien ohjeet tässä ovat sallivam- pia.
<p>Revans, Lauren</p> <p>2008</p> <p>Support for families where a parent has alcohol prob- lems</p> <p>Artikkeli Community Care 1708, 24-25</p>			<ul style="list-style-type: none"> - Useilla sosiaalipalveluja käyttävällä vanhemmalla on ongelmia päihteiden kanssa, mikä voi olla riskitekijä lapselle - Vaikka vanhempi olisi tietoinen avuntarpeestaan voi hän olla vastahakoinen hakemaan sitä - Vanhemmalla voi olla pelkoja perheen hajoami- sesta ja nämä pelot voivat vaikuttaa vanhemman mielenterveyteen
<p>Roine, Mira; Ilva, Minna; Takala, Janne (toim.)</p> <p>2010</p> <p>Lapsuus päihteiden varjos- sa Vanhempien päih- teidenkäytöstä kärsivät lapset tutkimuksessa ja käytännön työssä.</p> <p>Kokoomateos A-klinikkasäätiön raportti- sarja 57</p>			

<p>Ruotsalainen, Saara</p> <p>2013</p> <p>Alkoholiongelmaisen vanhemman lapsen auttaminen lastensuojelutyöntekijöiden kokemana</p> <p>Pro gradu – tutkielma Jyväskylän yliopisto Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos</p>	<p>selvittää, kuinka lastensuojelutyöntekijät kokevat alkoholiongelmaisen vanhemman lapsen auttamisen lastensuojeluinti-tuution kontekstissa</p>	<p>Laadullinen</p> <p>Haastattelu lastensuojelutyöntekijöille</p> <p>n=7</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Lastensuojelutyöntekijät kokevat oman roolinsa keskittyvän joko vanhempien päihteiden käytön vähentämiseen, lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen tai vanhempien päihteiden käytön haittojen minimoimiseen - Lastensuojelutyöntekijät ovat valmiita puuttumaan asioihin, mikäli vanhemman voidaan katsoa käyttävän runsaasti päihteitä, eikä hän sitoudu tukitoimiin tai suoriudu huoltajan roolista toivottavalla tavalla - Lapsen kohtaamista vaikeuttaa ajanpuute, lapsen lojaalius vanhempaa kohtaan ja omaan osaamisen liittyvät asiat
<p>Suomen lääkäriliitto</p> <p>2008</p> <p>Suomen lääkäriliiton kannanotto alkoholihaittojen vähentämiseksi</p> <p>Artikkeli Suomen lääkärilehti 63 (45), 3916-3917</p>			<ul style="list-style-type: none"> - Alkoholien käyttö vaikuttaa koko käyttäjän ympäristöön ja erityistä huomiota on kiinnitettävä lapsiin, jotka kokevat vanhempiensa juomisen takia sosiaalisia tai terveydellisiä haittoja - Alkoholien käytön vaikutuksista tulee olla tietoa työyhteisöissä - Hoitohenkilökunnan on hyvä keskustella asiakkaidensa kanssa säännöllisesti alkoholinkäytöstä
<p>Suvilampi, Elisa</p> <p>2011</p> <p>Alkoholi puheeksi lapsiperheessä Audit-kysely puheeksioton menetelmänä lastenneuvolassa.</p> <p>Ylempi-AMK opinnäytetyö Oulun seudun ammattikorkeakoulu Terveyden edistämisen koulutusohjelma</p>	<p>arvioida Audit-kyselyä terveydenhoitajan työmenetelmänä lastenneuvolassa ja kartuttaa tietoa siitä, miten vanhemmat suhtautuvat alkoholin käytön puheeksiottoon.</p>	<p>Laadullinen</p> <p>Teemahaastattelu terveydenhoitajille</p> <p>n=5</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Strukturoitu kysely antaa kehykset keskustelulle - Terveydenhoitajat kokivat alkoholinkäytön puheeksi ottamisen haasteellisena - Vanhemmat olivat suhtautuivat pääosin myönteisesti kyselyn suorittamiseen

<p>Törmä, Tiina</p> <p>2011</p> <p>Juovasta äidistä raittiiksi äidiksi – alkoholismista toipumisen prosessi äitien kertomana</p> <p>Väitöskirja Oulun yliopisto Kasvatustieteiden tiedekunta</p>	<p>tarkastella, millainen muutosprosessi alkoholismista toipumisen prosessi on kahdeksan kahteen sukupolven kuuluvan alkoholistiäidin kertomana</p>	<p>Laadullinen</p> <p>Haastattelu alkoholismista toipuneille äideille</p> <p>n=8</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Tulokset haastoivat tarkastelemaan odotuksia äitiydestä ja siitä, missä hyvän äitiyden raja täyttyy. Nämä arvot asettivat myös rajan hoitoon hakeutumiseen ja sen saamiselle - Äidit kohtasivat arvostelua ja leimaamista yhteiskunnassa, mikä vahvisti ymmärrystä siitä, että ongelma kielletään sairautena - Alkoholismi traumatisoi äitejä ja heidän lapsiaan - Alkoholismista toipuminen oli äideille transformoiva kokemus
<p>Vehmanen, Mari</p> <p>2010</p> <p>Onkohan lapsiperheessä alkoholi-ongelma?</p> <p>Artikkeli</p> <p>Suomen lääkärilehti 65 (13-14), 1190-1192</p>			<ul style="list-style-type: none"> - Jotta lapsen ääni on mahdollista saada kuuluviin, on asioista kysyttävä lapselta itseltään - Vastaanotolla herännyttä huolta ei kannata jättää käsittelemättä - Ikä ja kokemus tuovat varmuutta ottaa päihteisiin liittyviä asioita esille vastaanotoilla
<p>Warpenius, Katariina; Holmila, Marja; Tigersted, Christoffer (toim.)</p> <p>2013</p> <p>Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle.</p> <p>Kokoomateos Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos Tampere: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino Oy</p>			<p>Kirja koostuu useista alkoholi- ja päihdehaittoja käsittelevistä tutkimuksista ja niiden tuloksista</p>
<p>Wiley, John (toim.)</p> <p>2009</p> <p>SBI for alcohol problems for parents in pediatrician offices</p> <p>Artikkeli Brown University Child & Adolescent Behavior Letter 25 (1), 3-4.</p>			<ul style="list-style-type: none"> - Useimmat vanhemmat ovat suostuvaisia alkoholin käytön seulontaan ja mini-intervention käyttöön vastaanotoilla - Vanhemmat, jotka käyttivät alkoholia runsaasti olivat suostuvaisempia seulontaan lääkärin kanssa kuin sairaanhoitajan kanssa

Liite 3. Esimerkki alaluokkien muodostumisesta

TAULUKKO 6.

Pelkistykset	Alaluokka
Lapsen näkökulman ylläpito	Lapsen näkökulmasta lähestyminen
Hoitopaikoissa keskitytään päihdeongelmaiseen	
Vanhemmalle keskusteluapua ja lääkehoidtoa päihdehuollossa	
Lapsen auttaminen auttamalla vanhempaa	
Päihdehuollon mahdollisuus vanhemmalle	
Päihteistä puhuminen lapsen näkökulmaa korostaen	
Vanhemman asettaminen lapsen rooliin voi auttaa ymmärtämään	
Yhteisen päämäärän korostaminen	
Työskentely lapsen näkökulmasta	
Alkoholinkäytön vaikutuksen miettiminen lapseen tärkeää	
Perheen mukaan ottaminen hoitoon	
Vanhemman täytyy nähdä asia lapsen näkökulmasta	
Vanhempikeskeinen lähestymistapa, jossa lapsi mukana	